

**UCHWAŁA NR XXIII/314/20
RADY GMINY LUBICZ**

z dnia 3 września 2020 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2020-2024 dla Gminy Lubicz”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713) w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r. poz. 282 i 782) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2020-2024 dla Gminy Lubicz”, zaopiniowany pozytywnie przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Lubicz.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Zbigniew Barcikowski

Załącznik do uchwały nr XXIII/314/20
Rady Gminy Lubicz
z dnia 3 września 2020 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2020-2024 DLA GMINY LUBICZ

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ	13
4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW	15
5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	18
6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	41
7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT	60
8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	62
9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	65
10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	66
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	67
12. MISJA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	88

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY LUBICZ

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Lubicz na lata 2020 - 2024” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r., poz. 2067, 2245, z 2019 r. poz. 730)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki

i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto, w art.6, ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W art. 7 określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,

- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506 z późn. zm.)

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1945, z 2019 r. poz. 60, 235, 730, 1009).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie

działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt 6).

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt 2; art. 47, ust. 2, pkt 2). Projekt planu wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186 z późn. zm.)

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2. , ust 2 pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstępnie od przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy gazociągu przesyłowego, gazociągu o zasięgu krajowym lub jeżeli budowa ta wynika z umów międzynarodowych

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, aujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688 z późn. zm.)

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019 r. poz. 1396 z późn. zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614, 2244, 2340 z późn. zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1.: park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2204, 2348, z 2019 r. poz. 270, 492, 801 z późn. zm.)

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust. 4).

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1170 z późn. zm.).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1983, z 2019 r. poz. 115, 730)

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2018 r., poz. 720),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2019 r., poz. 553, 730),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 10 września 2019 r. (Dz. U. z 2019 poz. 1886) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów,
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1609),
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz. U. 2017 r. poz. 1674).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,

- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r. poz. 642 z późn. zm.),
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i

ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelii, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż

50 000 euro,

13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1-12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Na rok 2019 w całym kraju było 105 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu

i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 roku i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i jest programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Cel główny Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 to Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. Cel główny dzieli się na trzy cele szczegółowe, zawierające kierunki działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami

Kierunek działania 1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich
2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich
3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego
4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunek działania 2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych

zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działania 2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

1. Podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości

1. Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami
2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Kierunek działania 3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla

osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel – przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych – realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. w odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi

formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz – dla obiektów rangi międzynarodowej – wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbalność o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 - 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 - 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. w programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do

nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet i tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Obecnie obowiązująca Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 r. - Plan modernizacji 2020+ została przyjęta uchwałą nr XLI/693/13 przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego dnia 21 października 2013 r. Misja rozwoju województwa zapisana w treści dokumentu brzmi Kujawsko-pomorskie - człowiek, rodzina, społeczeństwo. Aby to osiągnąć strategia wyznacza priorytety i cele działań.

Dla gminy istotne są zapisy priorytetu Modernizacja przestrzeni miast i wsi, w ramach którego znajduje się cel Obszary wiejskie (których integralną częścią są także lokalne ośrodki rozwoju - małe miasta i wiejskie siedziby gmin) - o zróżnicowanym charakterze funkcjonalnym, cechujące się licznymi problemami gospodarczymi i często wymagające aktywizacji społeczno-gospodarczej. Głównym kierunkiem interwencji jest stymulowanie rozwoju społecznego (kluczowa rola usług publicznych szczebla gminnego dla kształtowania właściwych postaw społecznych) oraz lokalnych rynków pracy. Ten poziom polityki terytorialnej w rejonach tradycyjnego rolnictwa ma decydujące znaczenie dla aktywizacji mieszkańców wiejskich, jest także odpowiedzialny za lokalne aspekty rozwoju społecznego i gospodarczego.

W ramach celu znajduje się cel strategiczny Tożsamość i dziedzictwo, związany ściśle z dziedzictwem kulturowym i historycznym regionu. W ramach celu zamierza się podjąć działania na rzecz opracowania i realizacji założeń polityki kulturalnej województwa (co pozwoli na pełną koordynację działalności wszystkich podmiotów funkcjonujących w kulturze) oraz edukacji kulturalnej społeczeństwa (zarówno w

edukacji formalnej – na wszystkich poziomach kształcenia, jak i w edukacji nieformalnej). Są to zagadnienia realizujące także cele rozwoju społecznego – istotne dla szeroko rozumianego rozwoju społecznego. Nie wyklucza się, że polityka kulturalna zostanie w przyszłości objęta wojewódzkim programem rozwoju.

Dziedzictwo regionu, świadczące o tym jacy jesteśmy, wymaga zachowania (m.in. tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów), odpowiedniej ekspozycji, poprawy dostępności, a także prezentacji w atrakcyjnej dla różnych osób formie. Dopiero dzięki stworzeniu warunków do wzbudzania ciekawości posiadanymi dobrami, wartościami, oddziaływanie na wiele zmysłów, możliwe jest zrozumienie, budzi się właściwy szacunek, zainteresowanie, chęć pogłębiania wiedzy i czynne włączenie się w działania na rzecz zachowania i upowszechniania posiadanego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Wobec powyższego, niezbędna jest waloryzacja obiektów materialnych dziedzictwa kulturowego regionu oraz oszacowanie „wartości marketingowej” wojewódzkich zasobów przyrody i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego, koniecznych także dla budowy marki województwa. Poza tym wspierane będą w szczególności przedsięwzięcia umożliwiające atrakcyjny, interaktywny, oryginalny, wielozmysłowy kontakt z dziedzictwem regionu.

Powyższe zapisy realizowane będą w ramach następujących kierunków działań:

1. Budowa tożsamości regionalnej województwa
2. Zachowanie oraz promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu
3. Wsparcie działań ratowniczych tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa
4. Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym
5. Promocja marki województwa

Należy jednak zwrócić uwagę, iż w świetle Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami powyższe zapisy są bardzo ogólne i trudno doszukać się konkretnych

odniesień do potrzeb gminy. Mimo to, cele przedstawione w niniejszym Programie są zgodne z kierunkami rozwoju województwa, co może przyczynić się do ich dokładniejszej realizacji.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Plan zagospodarowanie przestrzennego województwa został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko – Pomorskiego nr XI/135/03 z dnia 26 czerwca 2003 r. Cele i działania Planu zawarte są w rozdziale V Polityka zagospodarowania przestrzennego województwa. W nim wyróżnić można zapisy dotyczące Gminy, występujące w celach operacyjnych:

➤ 3.3 Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego

Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do zachowania i pełnego wykorzystania turystycznych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:

- poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych
- rozwój agroturystyki na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2017 - 2020

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017- 2020 przyjęto uchwałą nr XXXI/518/17 przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego dnia 24 kwietnia 2017 r. Dokument przedstawia szereg celów i kierunków działania w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa kujawsko- pomorskiego. Zapisy te są w dużej mierze zgodne z kierunkami zawartymi w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lubicz. W ramach celów do realizacji wyznaczono następujące działania:

Cel 1. Zachowanie dziedzictwa materialnego

1. Kierunek działań: Ochrona ustawowa

Działania:

- wspieranie starań o nadanie tytułu pomnika historii obiektom będącym w fazie wstępnej procedury: zespół spichlerzy w Grudziądzu, zespół uzdrowski w Ciechocinku, Radzyń Chełmiński – zamek;
- wspieranie działań samorządów lokalnych zmierzających do nadania kolejnym obiektom statusu pomnika historii;
- wspieranie prac zmierzających do powoływania nowych parków kulturowych;
- wspieranie działań zmierzających do poszerzania listy obiektów wpisanych do rejestru zabytków, na przykład poprzez odpowiednie wymogi konkursowe;
- propagowanie i wspieranie prac przy aktualizacji i uzupełnianiu wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

2. Kierunek działań: Prace konserwatorskie i restauratorskie

Działania:

- kontynuacja współfinansowania prac konserwatorsko-restauratorskich, rewitalizacyjnych i ratunkowych przy obiektach nieruchomościach i ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków oraz doskonalenie zasad przyznawania dotacji;
- kontynuacja rozpoczętych prac remontowych, konserwatorskich i adaptacyjnych obiektów zabytkowych, będących własnością Samorządu Województwa;
- kontynuacja wsparcia nowych inicjatyw zmierzających do ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego oraz rozwój infrastruktury obiektów istniejących;
- wspomaganie działań rewitalizacyjnych i rewitalizacyjnych zdegradowanych cennych obiektów i obszarów o znaczeniu historycznym;
- wspomaganie działań konserwatorsko-restauracyjnych przy zabytkowych układach urbanistycznych i ruralistycznych;

3. Kierunek działań: Edukacja

Działania:

- wspomaganie organizacji szkoleń i wykładów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- wspomaganie organizacji konkursów o charakterze edukacyjnym;
- nagradzanie działań przyczyniających się do zachowania bądź przywracania historycznych wartości zasobów dziedzictwa kulturowego województwa.

4. Kierunek działań: Ład przestrzenny

Działania:

- wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do identyfikacji zachowanych najcenniejszych krajobrazów kulturowych województwa;
- wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc.

5. Kierunek działań: Dokumentacja i popularyzacja

Działania:

- współfinansowanie prac badawczych i dokumentacyjnych obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków jako integralnej części procesów konserwatorskich, z uwzględnieniem faktu, iż działania na poziomie dokumentacyjnym poprzedzają proces prac konserwatorskich i budowlanych, stanowiąc niejednokrotnie poważne obciążenie finansowe dla beneficjenta. W przypadku badań archeologicznych dokumentacja stanowi jedyną formę ochrony stanowisk, które po eksploracji przestają istnieć fizycznie.

Na szczególną uwagę zasługiwać powinny:

- badania architektoniczne,
- badania na obecność polichromii,
- dokumentacja rysunkowo-pomiarowa,

- opracowania monograficzne i studialne,
- projekty architektoniczne związane z adaptacją obiektów i obszarów zabytkowych,
- dokumentowanie działalności antropogennej w oparciu o badania archeologiczne.

Cel 2. Zachowanie dziedzictwa niematerialnego

1. Kierunek działań: Ochrona

Działania:

- wspieranie działań zmierzających do ochrony niematerialnego dziedzictwa kultury województwa.

2. Kierunek działań: Edukacja

Działania:

- wspieranie działań edukacyjnych w zakresie znaczenia, wartości i ochrony niematerialnego dziedzictwa kultury województwa;

- wspomaganie działań w obszarze digitalizacji najcenniejszych zasobów folkloru słownego i ich udostępniania;

- wspieranie konkursów związanych z kulturą niematerialna regionu

3. Kierunek działań: Zachowanie

Działania:

- aktywizacja środowisk lokalnych poprzez przywracanie dawnych praktyk tanecznych i muzycznych;

- wspieranie i upowszechnianie „ginących zawodów”.

4. Kierunek działań: Dokumentacja i badania

Działania:

- wspieranie badań i tworzenie dokumentacji dotyczącej zjawisk z zakresu dziedzictwa

niematerialnego, w szczególności tradycyjnych zwyczajów ludowych, regionalnej muzyki i tańca oraz folkloru słownego.

Cel 3. Kultywowanie tradycji regionalnych

1. Kierunek działań: Rekonstrukcja, konserwacja i zabezpieczanie

Działania:

- wspomaganie działań z zakresu rekonstrukcji, konserwacji i zabezpieczenia zabytkowych strojów i rekwizytów, służących do kultywowania zwyczajów ludowych na terenie województwa.

2. Kierunek działań: Dokumentacja

Działania:

- wspieranie przedsięwzięć zmierzających do dokumentowania zjawisk i zwyczajów ludowych, ze względu na ich wyjątkową wartość dla budowania tożsamości regionalnej oraz unikatowość w skali ogólnopolskiej.

3. Kierunek działań: Edukacja i popularyzacja

Działania:

- wspomaganie organizacji konkursów dotyczących tradycji w celu jej popularyzacji;
- wspomaganie realizacji zajęć edukacyjnych prowadzonych w gwarze lokalnej w wybranych przedszkolach i szkołach na terenie województwa;
- wspieranie przedsięwzięć mających na celu tworzenie skansenów;
- wspomaganie tworzenia digitalizacji najcenniejszych zasobów folkloru słownego i ich udostępniania;
- aktywizacja środowisk poprzez organizowanie warsztatów nauki rękodzieła, budownictwa instrumentów czy nauki gry na instrumentach tradycyjnych;
- wspieranie zajęć z twórcami i rzemieślnikami, dotyczących przekazywania ich umiejętności.

4. Kierunek działań: Pielęgnacja tradycji

Działania:

- propagowanie idei organizacji konkursów architektonicznych na obiekty nowe, wprowadzane w tkankę historyczną lub projekty adaptacji obiektów zabytkowych;
- wspieranie i promocja twórczości ludowej;
- wspomaganie działań zmierzających do realizacji projektów ukierunkowanych na promocję tradycji lokalnych.

Cel 4. Wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań: Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony

Działania:

- wspieranie organizacji konkursów dla dzieci i młodzieży z zakresu ochrony dóbr kultury;
- wspieranie w oparciu o istniejące mechanizmy (m.in stypendia, granty, otwarte konkurs ofert w ramach pożytku publicznego) działań popularyzatorskich, edukacyjnych i naukowych związanych z opieką i ochroną dziedzictwa kulturowego, takie jak:
  - opracowania syntetyczne i monograficzne dotyczących dziedzictwa kulturowego województwa w jego wymiarze materialnym i niematerialnym,
  - przewodniki, vademeca. Informatory,
  - materiały informacyjne i promocyjne związane z obiektami objętymi ochroną prawną. wspieranie w ramach istniejących regulacji prawnych wydawnictw związanych z dziedzictwem kulturowym (wydawnictwa książkowe, audiobooki. materiały filmowe i inne) ze zbiorów własnych instytucji z terenu województwa.
- wspieranie działań podnoszących świadomość społeczną w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym. w tym:
  - szkoleń, prelekcji, spotkań, publikacji propagujących ideę parków kulturowych;
  - szkoleń, prelekcji. spotkań. publikacji propagujących pozytywne wzorce i rozwiązania z dziedziny ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym z obszaru kraju i Europy, celem promocji dobrych praktyk w tym zakresie.

- wspieranie działań służących propagowaniu dziedzictwa kulturowego regionu poprzez środki przekazu elektronicznego i massmedia, w tym:

- rozwój stron internetowych, związanych z problematyką dziedzictwa kulturowego regionu, administrowanych przez Samorząd Województwa,
- digitalizację i upowszechnianie poprzez sieć www materialnych i niematerialnych zasobów kulturowych regionu,
- tworzenie materiałów multimedialnych, filmowych i radiowych.

Cel 5. Wzrost konkurencyjności regionu

1. Kierunek działań: Ochrona

Działania:

- generowanie współpracy różnych podmiotów dla tworzenia kompleksowych opracowań ochrony i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego, możliwych do adaptacji w działaniach turystycznych i popularyzatorskich.

2. Kierunek działań: Promocja

Działania:

- kontynuacja działań Samorządu Województwa w zakresie imprez i wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe regionu;

- udział w targach turystycznych krajowych i zagranicznych;

- wspomaganie przedsięwzięć promujących najcenniejsze dla województwa obiekty o wartościach kulturowych, istniejące szlaki kulturowe czy markowe produkty turystyczne związane z dziedzictwem kulturowym;

- współpraca przy tworzeniu publikacji promujących dziedzictwo kulturowe województwa;

- wspieranie mechanizmów umożliwiającyli działania związane z promocją lokalnego dziedzictwa kulturowego poprzez wydarzenia i imprezy kulturalne, formy widowiskowe i rekonstrukcyjne. Wśród nich:

- zakup lub wytwarzanie strojów, eksponatów, rekwizytów dla potrzeb grup kultywujących miejscowe tradycje, sztukę, obrzędowość, zwyczaje lub rekonstruujących wydarzenia historyczne związane z regionem,
- tworzenie infrastruktury czasowej lub trwałej dla potrzeb wydarzeń i imprez kulturalnych,
- zakup lub wytwarzanie niezbędnych rekwizytów, narzędzi, eksponatów związanych z utrzymaniem, kultywowaniem bądź wskrzeszaniem tradycyjnych zawodów i rzemiosł.

- popularyzacja obiektów o statusie pomnika historii;

- popularyzacja powołanych parków kulturowych.

3. Kierunek działań Edukacja

Działania:

- wsparcie przy organizacji prelekcji, spotkań, publikacji związanych z ukazaniem możliwości rozwoju małego biznesu, wraz z rozwojem infrastruktury, w powiązaniu z obszarami o walorach kulturowych; miejsca noclegowe, mała gastronomia, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, usługi przewodników itp.;

- upowszechnianie informacji na temat dostępnych stypendiów, grantów i innych form wsparcia działań pozakonserwatorskich. związanych z opieką, ochroną, edukacją i popularyzacją dziedzictwa kulturowego regionu.

4. Kierunek działań: Zagospodarowanie

Działania:

- wspieranie rozwoju turystyki bazującej na kulturowym dziedzictwie regionu;

- wspomaganie tworzenia tras turystycznych i produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa, łączących elementy materialne i niematerialne;

- wspomaganie działań w zakresie kompleksowego zagospodarowania istniejących szlaków kulturowych, zarówno tych o znaczeniu międzynarodowym, jak i regionalnym;

- wspieranie i kształtowanie rozwoju turystyki kulturowej o charakterze religijnym,

sentymalnym czy tematycznym;

- wykorzystanie tożsamości kulturowej regionu jako czynnika marketingowego.

Program wojewódzki prezentuje również potencjalne źródła finansowania prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz innych działań związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych oraz zespołów urbanistycznych i ruralistycznych.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU TORUŃSKIEGO

Powiat toruński posiada powiatowy program opieki nad zabytkami na lata 2019-2022. W jego treści do realizacji wyznaczono szereg celów, z których kilka opiera się na współdziałaniu z innymi jednostkami samorządu terytorialnego lub właścicielami obiektów zabytkowych. Do tych celów należy zaliczyć:

Popularyzacja ochrony zabytków w szkołach i poza nimi: prezentacje, wystawy, konkursy (dla uczniów szkół na temat zabytków), wydawnictwa i publikacje.

Istotnym zadaniem jaki określił w niniejszym Programie powiat toruński jest popularyzacja ochrony zabytków w szkołach i wśród pozostałych mieszkańców powiatu. Założono w tym celu:

- kontynuowanie organizowania przez powiat toruński konkursów dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych z zakresu wiedzy o historii i zabytkach powiatu toruńskiego pt. „Skarby Powiatu Toruńskiego”,
- przeprowadzanie pokazów, wystaw i innych form popularyzacji tego zadania,
- wydawanie publikacji popularyzujących wiedzę o zabytkach, historii powiatu, druku ulotek, artykułów itp.

W realizacji zadania powiat toruński będzie współpracował z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, gminami, organizacjami pozarządowymi, wydawnictwami,

autorami zdjęć i tekstów historycznych, parafiami, prywatnymi właścicielami obiektów zabytkowych.

Udział w programach wsparcia finansowego i merytorycznego dla właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków

Powiat w ramach posiadanych środków finansowych, będzie uczestniczył w programach, które mają na celu ochronę zabytków z terenu powiatu toruńskiego, zwiększenie ich atrakcyjności dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych. Wspierał będzie inicjatywy sprzyjające wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

Przygotowanie informacji o ofercie kulturowej i turystyczno – kulturowej powiatu

W latach 2019-2022 kontynuowane będą działania związane z przygotowaniem corocznej informacji o ofercie kulturowej i turystyczno–kulturowej powiatu toruńskiego. Przy realizacji tego zadania powiat będzie współdziałał z instytucjami kultury, gminami, współwłaścicielami obiektów zabytkowych, organizacjami pozarządowymi, parafiami, itp.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY LUBICZ

Ustalone w Studium zasady ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego, dotyczą obszaru gminy w jej granicach administracyjnych. Stanowią bowiem element nie dający „zamknąć się” w obrębie przestrzennych jednostek strukturalnych czy stref polityki przestrzennej, z uwagi na swoją specyfikę i odniesienia przestrzenne.

Przedmiotem ochrony są zachowane elementy historycznej struktury przestrzennej gminy Lubicz obejmujące: zachowane układy ruralistyczne wsi, zachowane zespoły obiektów bądź obiekty o wartości historyczno – kulturowej, w tym

również cmentarze poza istniejącą zabudową wsi, aleje a także elementy świadczące o ciągłości historycznej osadnictwa, na terenie gminy, w postaci:

- stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej (grodziska),
- stanowisk archeologicznych nie posiadających własnej formy krajobrazowej.

Wszelkie poczynania inwestycyjne: remontowe, modernizacyjne czy adaptacyjne w obiektach i na obszarach o wartościach kulturowych podlegają uzgodnieniom z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Studium ustala następujące zasady ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego:

- 1) Ochronę z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do zespołów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków (wymienionych w tabeli 21), przy czym wykaz obiektów objętych rejestrem jest zestawieniem otwartym, który można uzupełniać o nowe elementy wskazane do objęcia ochroną prawną.
- 2) Zasadę harmonijnego wkomponowania nowej zabudowy w istniejący krajobraz kulturowo - przyrodniczy.
- 3) Zasadę maksymalnej ochrony zachowanych obiektów o wartości historyczno - kulturowej.
- 4) Utrzymanie i wyeksponowanie kulturowo - historycznej fizjonomii wsi o zachowanym historycznym układzie ruralistycznym wraz z wypełniającą ją zabudową o wartości kulturowej.

Dominującymi kierunkami działań w odniesieniu do wyżej wymienionych terenów i obiektów winna być rewaloryzacja i konserwacja rozumiana jako:

- utrzymanie bądź przywrócenie wartości historyczno - kulturowych z jednoczesnym dostosowaniem do współczesnych standardów cywilizacyjnych w ściśle określonym wyważonym zakresie. Powyższe dotyczy zarówno obiektów sakralnych jak i o funkcji mieszkaniowej. Obejmować powinno również bezpośrednie otoczenie, z uwagi na konieczność zachowania historycznych relacji przestrzennych, w tym zwłaszcza utrzymanie urzędzeo wspomagających (np.

ogrodzeo, kaplic) a także zieleni towarzyszącej w obrębie działek, na których obiekty te są zlokalizowane

- utrzymanie a tam gdzie jest to możliwe odtworzenie układu kompozycyjnego i hydrograficznego, pielęgnacja i konserwacja z uzupełnieniami ubytków i nowymi nasadzeniami na podstawie specjalistycznej dokumentacji, likwidacja obiektów i funkcji kolizyjnych – w odniesieniu do parków dworskich,
- zabezpieczenie przed dalszą dewastacją i konserwacja pozostałości zamku w Złotorii,
- pełna ochrona zwłaszcza przed działalnością inżynierską, budowlaną z zachowaniem istniejącego układu topograficznego oraz sposobu użytkowania – w odniesieniu do stanowisk o własnej formie krajobrazowej (grodzisk) w Jedwabnie i Gronowie.

Zasada harmonijnego wkomponowania nowej zabudowy w istniejący krajobraz kulturowo – przyrodniczy realizowana być powinna poprzez:

- wkomponowanie nowej zabudowy w istniejący układ topograficzno – przestrzenny,
- podkreślenie walorów położenia rozumiane jako nie stwarzanie agresywnej konkurencji wizualnej poprzez wyraz architektoniczny obiektu (w tym również poprzez jego kolorystykę lub dominację kubaturowo – wysokościową),
- sukcesywne uzupełnianie ciągów istniejącej zabudowy z ograniczeniem realizacji dużych zespołów zabudowy w otwartym krajobrazie pól i łąk, z zachowaniem zadrzewieo i zakrzewieo przydrożnych i śródpolnych.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków objęte są następującymi ustaleniami:

- trwale zachowanie historycznej formy architektonicznej i substancji budowlanej obiektu wpisanego do rejestru zabytków,
- rewaloryzacja otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem,

- opracowanie rozwiązań inwestycyjnych na podstawie zaleceń konserwatorskich, w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, zgodnie przepisami odrębnymi.

Ochrona elementów o wartości kulturowej, nie objętych ochroną prawną poprzez wpisanie do rejestru zabytków, winna być podporządkowana niżej wymienionym działaniom:

Dla zespołów dworsko – parkowych:

- na utrzymaniu jednej własności obejmującej tereny parku i grunty pod dworem oraz sam dwór,
- na przywracaniu (tam gdzie jest to możliwe) jednościi władania (własności),
- na odstąpieniu od dalszych parcelacji,

Dla obiektów architektury (dworów, dworców, obiektów techniki, dawnych szkół, plebani, domów mieszkalnych itp.):

- na utrzymaniu istniejącej zabudowy w należytych stanie technicznym, z dopuszczeniem zmiany funkcji obiektu i podniesieniem standardu wyposażenia techniczno – użytkowego, z zastrzeżeniami dotyczącymi zachowania w maksymalnym stopniu, a tam gdzie jest to możliwe, odtworzeniu historycznej kompozycji obiektu (wysokość, kształt, układ eksponowanych elewacji, kształt dachu, rozmieszczenie, wielkość i proporcje otworów), zewnętrznego detalu architektonicznego, a także dostosowaniu nowej funkcji i nowego programu użytkowego do specyfiki obiektu,
- na zachowaniu, w przypadku remontów i modernizacji, historycznego detalu architektonicznego i wyposażenia wnętrz (o ile występują),
- na zachowaniu historycznych relacji przestrzennych i obiektów wspomagających (np. zabudowa gospodarcza przy szkołach, zabudowa gospodarcza towarzysząca zabudowie zagrodowej) oraz zieleni towarzyszącej w obrębie działek, na których są zlokalizowane,

Dla parków:

- na utrzymaniu (a tam gdzie jest to możliwe odtworzeniu) układu kompozycyjnego (uksztaltowanie powierzchni, aleje, kompozycje zieleni) i hydrograficznego,
- na pielęgnacji i konserwacji zieleni,
- na uzupełnieniu ubytków i nowych nasadzeniach wyłącznie na podstawie specjalistycznych dokumentacji,
- na sukcesywnej likwidacji funkcji i obiektów kolizyjnych,
- na zachowaniu i konserwacji historycznych elementów małej architektury (np. ogrodzeń, bram, itp.),

Dla zabudowy gospodarczej:

- na utrzymaniu w należyтым stanie technicznym, z dopuszczeniem zmiany funkcji i podniesieniem standardów wyposażenia,
- na dopuszczeniu likwidacji zużytych technicznie lub grożących katastrofą budowlaną obiektów, z zaleceniem lokalizacji nowej zabudowy, dostosowanej gabarytem i lokalizacją do zabudowy likwidowanej,

Dla elementów małej architektury (grobowców rodowych, kostnic, murów wokół kościołów itp.):

- na ochronie przed dewastacją i bieżących pracach konserwacyjnych, z maksymalnym zachowaniem pierwotnego wyrazu architektonicznego,

Dla cmentarzy przykościelnych i cmentarzy położonych poza obszarami zabudowy wsi:

- na zakazie lokalizacji obiektów i urządzeń kolidujących z pierwotną funkcją,
- na ochronie zachowanych elementów, uporządkowaniu i podkreśleniu symboliki miejsca, poprzez utrzymanie bądź uczytelnienie zachowanego układu dróg, alejek, kwater, ochronę nagrobków, krzyży, zachowanego drzewostanu, likwidację samosiejek, wyłącznie na podstawie specjalistycznego opracowania,

Dla stanowisk archeologicznych nie posiadających własnej formy krajobrazowej występuje konieczność wykonania archeologicznych badań wykopaliskowych poprzedzających procesy inwestycyjne. Wiąże się to z koniecznością wyprzedzającego zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o przystąpieniu do przygotowań inwestycji.

Utrzymanie i wyeksponowanie fizjonomii wsi o zachowanych historycznych układach ruralistycznych w tym zwłaszcza w odniesieniu do: Lubicza Górnego, Lubicza Dolnego, Złotorii i Gronowa oraz części wsi Grębocin (tzw. Starego Grębocina), wybranych ze względu na czytelnie zachowane historyczne rozplanowanie i układ przestrzenny zespołów (drogi, place, kompozycja układów zieleni i zabudowy, występowanie obiektów zabytkowych i o lokalnych wartościach kulturowych oraz przedstawiających tradycyjny i charakterystyczny dla miejsca, w którym się znajdują, typ zabudowy z domieszką obiektów dysharmonizujących polegać winno na:

- utrzymaniu zasadniczego układu dróg, placów (ich przebiegu, linii zabudowy),
- utrzymaniu istniejącej zabudowy, o wartościach kulturowych i tradycyjnych we właściwym stanie funkcjonalno-użytkowym i technicznym,
- utrzymaniu zachowanych układów zieleni z jej uzupełnieniami,
- realizacji nowej zabudowy, uzupełniającej istniejące układy z utrzymaniem istniejącej linii zabudowy i dostosowaniem proporcji obiektów i ich wysokości do proporcji i wysokości zabudowy o walorach kulturowych w bezpośrednim sąsiedztwie lub zharmonizowaniu jej z zabudową występującą w pierzei, zachowaniu występujących dominant architektonicznych.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

6.1 CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina Lubicz położona jest w centralnej części województwa kujawsko - pomorskiego, w powiecie ziemskim toruńskim. W latach 1975 - 1998 administracyjnie znajdowała się w województwie toruńskim, obejmując jego południowo - zachodni kraniec i granicząc przez Wisłę z województwem wrocławskim. Powiat toruński, zamieszkiwany przez 96 646 osób (2010 r. GUS), tworzy 8 gmin wiejskich i jedna gmina miejska Chełmża. Gmina Lubicz położona jest w centralnej części powiatu i zajmuje 8,6% jego powierzchni.

Obszar gminy ma nieregularny kształt, rozciąga się wzdłuż osi północ - południe. Sąsiadami gminy Lubicz są:

- w obrębie powiatu toruńskiego gminy: Łysomice, Obrowo, Wielka Nieszawka;
- w obrębie powiatu golubsko - dobrzyńskiego gminy: Kowalewo Pomorskie, Ciechocin;
- miasto Toruń, stanowiący samodzielny powiat grodzki.

Centrum administracyjno - usługowym gminy jest wieś Lubicz Dolny. Strukturę gminy stanowi 17 sołectw obejmujących 19 miejscowości (18 obrębów geodezyjnych). Sołectwa tworzą wsie: Brzezinko, Brzeźno, Grabowiec, Grębocin, Gronowo (razem z wsią Gronówko), Jedwabno, Kopanino, Krobia, Lubicz Górny, Lubicz Dolny, Mierzynek, Młyniec Pierwszy, Młyniec Drugi (razem z wsią Józefowo), Nowa Wieś, Rogowo, Rogówko, Złotoria.

Obszar gminy Lubicz o łącznej powierzchni 106 km² stanowi przestrzeń o zróżnicowanym użytkowaniu i dość znacznym stopniu urbanizacji. Główne formy użytkowania terenu to użytki rolne (szczególnie w północnej części gminy), łąki i pastwiska oraz lasy. Pozostałe formy użytkowania terenu stanowią: zabudowa zwarta, skupiona w największych miejscowościach oraz zabudowa rozproszona, drogi, urządzenia techniczne i wody powierzchniowe.

Gmina Lubicz położona jest w centralnej części województwa kujawsko-pomorskiego na pograniczu płaskiej wysoczyzny chełmińskiej i głęboko porozcinanej doliny Drwęcy. Obszar wysoczyzny obejmujący gminę Lubicz to teren o mało atrakcyjnej rzeźbie, charakteryzujący się niewielkimi wysokościami względnymi i małymi nachyleniami. Jest to obszar wykorzystywany w głównej mierze rolniczo, z niewielkimi

enklawami roślinności śródpolnej i zwartym kompleksem leśnym w jego wschodniej części. Bardziej atrakcyjnym i urozmaiconym krajobrazowo jest rejon doliny Drwęcy. Najbardziej wyraźna krawędź, będąca jednocześnie zboczem doliny, biegnie od wsi Brzezinko poprzez Jedwabno do Lubicza. Wysokości jej wahają się od 12 do 25 m i charakteryzują się znacznymi spadkami dochodzącymi niekiedy do 50%.

Sieć dróg oraz linii kolejowych jest dobrze rozwinięta. Główne powiązania komunikacyjne tworzą:

- odcinek autostrady A1;
- drogi krajowe: nr 10 (relacji Szczecin – Toruń – Płosk), nr 15 (relacji Trzebnica – Toruń – Ostróda), nr 80 (Lubicz – Bydgoszcz);
- drogi wojewódzkie: nr 657 (Lubicz – Złotoria), nr 654 (Silno – Grabowiec – Złotoria – Toruń), nr 552 (Różankowo – Grębocin – Lubicz), nr 646 (Turzno – Brzeźno), nr 572 (stacja kolejowa Lubicz – droga krajowa nr 10);
- linia kolejowa 353 znaczenia państwowego (Poznań – Inowrocław – Toruń – Iława – Skandawa) ze stacjami w Papowie Toruńskim i Turznie (gmina Łysomice);
- linia kolejowa Toruń – Sierpc.

6.2 RYS HISTORYCZNY

Cechą szczególną dla dziejów gminy, mającą swoje przełożenie zarówno w ilości zachowanych obiektów jak i charakterze funkcjonalnym, jest fakt, iż jej terytorium wchodziło na przestrzeni wieków w skład różnych ziem i państw, podlegając jednocześnie różnym jednostkom administracyjnym i kościelnym.

W XII w., w okresie podziału dzielnicowego, obszar dzisiejszej gminy Lubicz należał do Mazowsza. Natomiast w XIII w. w okresie początkowym jednoliceńskich ziem polskich obszary gminy Lubicz na południe od Drwęcy należały do Kujaw, odrębnego Księstwa, zaś położone na północ od rzeki, do państwa Zakonu Krzyżackiego. Tereny położone na południe od Drwęcy (obszar sołectw Złotoria, Kopanino, Grabowiec, Nowa Wieś, Lubicz Górny, Młyniec Drugi, Mierzynek) to terytorium wykształconej ostatecznie na przełomie XIV i XV w. historycznej Ziemi Dobrzyńskiej, obejmującej tereny pomiędzy

Wisłą, Drwęcą i Skrwą. Tereny położone na północ od Drwęcy to obszar historycznej Ziemi Chełmińskiej.

W XVI i XVII w. tereny gminy, leżące w granicach Królestwa Polskiego (Korony), należały do dwóch prowincji: część po południowej stronie Drwęcy do Wielkopolski i województwa inowrocławskiego, część po północnej stronie rzeki do Prus Królewskich i województwa chełmińskiego. Podziały te przetrwały zasadniczo bez większych zmian do końca Rzeczypospolitej.

We wrześniu 1772 r. w wyniku I rozbioru Polski Prusy zagarnęły najbliższe okolice Torunia, choć samo miasto (na mocy układów rozbiorowych) pozostało przy Rzeczypospolitej. Granica biegła od młyna Trzepocz nad Wisłą (Winnica) do podmiejskiej wsi Mokre, stamtąd na północny - zachód do Bielan i z powrotem do Wisły. Część gminy Lubicz położona na północ od rzeki Drwęcy oraz obszar dzisiejszych sołectw Nowa Wieś, Kopanino, Złotoria znalazł się w zaborze pruskim wchodząc w skład utworzonego w 1818 r. powiatu toruńskiego. Część położona na południe od rzeki (poza w/w sołectwami) znalazła się w zaborze rosyjskim, powiecie lipnowskim. Podziały te, poza krótkim okresem funkcjonowania Księstwa Warszawskiego w latach 1807 - 1815, pozostały bez zmian do 1919 r.

Istotnym czynnikiem wpływającym na tempo rozwoju struktury przestrzennej jednostek osadniczych na obszarze gminy Lubicz był zarówno postęp cywilizacyjny jak i bezpośrednie sąsiedztwo miasta Torunia. Szereg wsi stanowiło bowiem już w XVI w. jego zaplecze gospodarcze, będąc własnością miasta. Wymienić tu należy przede wszystkim Lubicz Dolny (z młynami wodnymi, tartakiem, foluszem, cegielniami, miedziennicą, karczmami, komorą promową, łaźniami, ławami chlebowymi i folwarkiem) oraz Jedwabno, Grębocin, Gronowo, Gronówko, Rogowo, Rogówko.

Dla ożywienia gospodarczego gminy i jednostek osadniczych duże znaczenie miało oddanie w XIX/XX w. do użytku:

- szos bitych z Torunia do Lubicza w 1841 r., z Torunia do Kowalewa przez Grębocin z 1843 r.,
- linii kolejowej z Torunia do Olsztyna w 1873 r. (odcinek Toruń - Jabłonowo w 1871 r.) z dworcem w Grębocinie,

- linii kolejowej wąskotorowej Toruń – Grębocin – Lubicz w 1902 r. z bocznicą do młynów, obsługujących jeszcze w okresie międzywojennym cegielnię w Grębocinie (dziś w granicach administracyjnych miasta Torunia),
- nowej linii kolei wąskotorowej w 1916/17 r. z Torunia przez Sierpc, Płosk do Nasielska z mostem przez Drwęcę i bocznicę do młynów, później zlikwidowanej.

Współcześnie rolę taką pełni realizowana autostrada A1 z węzłami Lubicz i Turzno.

Dodatkowo należy stwierdzić, że funkcje przemysłowe gminy wspomagane były poprzez systemy kolei gospodarczych:

- od stacji Turzno przez Brzeźno, Brzezinko do brzegów Drwęcy w sołectwie Młyniec Pierwszy (linia występuje na mapach topograficznych z 1908 i 1936 r.),
- z cegielni Antoniewo poprzez obszary zalesione (tzw. Mokry Las) do majątku Bielawy, przy szosie Toruń – Lubicz (linia występuje na mapie topograficznej z 1908 r., według mapy z 1936 r. już nie istnieje),
- wewnętrzny w obrębie cegielni Grębocin (teren obecnie w granicach administracyjnych miasta Torunia).

Brzezinko

Historia wsi sięga XIII w. Przed 1242 r. była własnością Zakonu, który w 1242 r. nadał dobra szpitalowi św. Ducha w Toruniu. W 1415 r. przechodzą w posiadanie klasztoru benedyktynek w Toruniu i pozostają w jego rękach do sekularyzacji. W 1551 r. klasztor benedyktynek nadaje trzy łany w Hoen Briesen toruńskiemu rajcy- Janowi Strobandowi. Majątek Brzezinko liczył wówczas 18 łanów i należał do powiatu chełmińskiego, parafii w Gronowie. W roku 1849 Brzezinko zostało wystawione na publiczną licytację. Z dziewięciu działek powstała wieś Brzezinko. Największa parcela pozostała jako folwark, którego właścicielem został Friedrich Wilhelm Hoff. W latach 1852-1886 właścicielem majątku był Hermann Kühne. Po jego śmierci majątek odziedziczyły dzieci. Powierzchnia wynosiła 305 ha 73 ary 58 m². Na Skarb Państwa Polskiego ziemia przeszła w 1920 roku.

Brzeźno

Początki wsi Brzeźno sięgają XIII w. W 1242 r. Zakon ufundował szpital św. Ducha w Toruniu i uposaża go wsią Brzeźno. W 1415 r. szpital połączono z klasztorem benedyktynek w Toruniu, należała do niego wieś Brzeźno o 2 pługach. Od 1423/24 r. wieś stanowi własność rycerską komturstwa toruńskiego w roku 1526 Zygmunt I nadał przywilej Barbarze Baythlyn na wieś Brzizno w okręgu toruńskim, natomiast w 1570 r. właścicielem zostaje Jan Stroband z Torunia, wieś należy do powiatu chełmioskiego, parafia Gronowo. W roku 1782 wieś przechodzi na własność generałowej Józefy Katarzyny z Ossówka - Zboioskich Jeżewskiej, natomiast od 1880 na własność Katarzyny z Jerzewskich Działowskiej. Folwark należy do Turzna, powiat toruński, gmina Papowo, parafia Gronowo. Obszar 1414 mórg, 7 domów mieszkalnych, 150 mieszkańców - katolików.

Grabowiec

Wieś założona przez osadników holenderskich w XVI w., część gruntów nadrzecznych należała do starostwa w Złotorii. W 1754 r. nastąpiła parcelacja wsi. Z dokumentów wynika iż w 1773 r. we wsi było 20 włók czynszowych. W 1926 r. protestanci zbudowali w Grabowcu kościół, który po 1945 r. przechodzi w ręce katolików. Na mapie topograficznej z 1908 r. występuje we wsi cmentarz, karczma i szkoła.

Grębocin

Grębocin należy do najstarszych osad Ziemi Chełmioskiej. Po raz pierwszy wzmiankowany w tzw. dokumencie łowickim w 1222 r. Grębocin jest jedynym z grodów darowanym w 1222 r. przez Konrada Mazowieckiego pruskiemu biskupowi misyjnemu Chrystianowi. Od XIII w., w czasach Zakonu Krzyżackiego, Grębocin był wsią czynszową na prawie chełmioskim, należąca do komturstwa toruńskiego. W latach 1437/38 wieś Grębocin miała 56 łanów czynszowych. W 1457 r. król Kazimierz Jagiellończyk nadaje folwark Grębocin i wieś pańszczyźnianą miastu Toruniowi, w którego posiadaniu znajduje się do 1820 r. Folwark grębocioski był samodzielnym majątkiem należącym do dóbr miejskich Torunia, przy którym istniała mała wieś.

W latach 1772 - 93 Grębocin został włączony do zaboru rosyjskiego. W latach 1793 - 1807 Grębocin włączony został do zaboru pruskiego, a w latach 1807 - 1813 zgodnie z konwencją elbląską do Księstwa Warszawskiego. W roku 1813 został zdobyty przez wojska francuskie. Po 15.05.1815 r. Grębocin zostaje ponownie włączony do zaboru

pruskiego, w którym pozostaje do 1919 r., wchodząc w skład utworzonego w 1818 r. powiatu toruńskiego.

Gronowo

Historia wsi sięga roku 1412. W roku 1437-1438 wieś była własnością Zakonu Krzyżackiego, komturstwa toruńskiego, obejmowała 47 łąnów czynszowych, 7 zagrodników, 5 zagród opustoszałych, 2 zagrody osadzone oraz karczmarz. W 1466 r. dobra komturstwa przechodzą na własność Korony Polskiej. Wieś Gronowo jest od tej pory w dyspozycji królów polskich jako dobra gracialne (z ograniczonym prawem własności).

Wieś w roku 1570 liczyła 10 chłopów, 6 zagrodników, 5 komornic, była dobrem gracialnym – własnością królewską, w powiecie chełmioskim, starostwie lipienieckim. W 1639 r. Król Władysław IV nadaje Gronowo burmistrzowi toruńskiemu Janowi Preussowi, po jego śmierci wieś wraca w posiadanie szlacheckich tenentariuszy. W latach 1920-1939 – właścicielem dóbr Gronowo i Gronówko był Książę Władysław Włodzimierz Puzyna, w tym czasie miejscowość liczyła 220 mieszkańców i 19 budynków mieszkalnych (łącznie z osadą młyńską Juda).

Gronówko

Historia wsi sięga XV wieku, w którym osada należała do Zakonu - komturstwo toruńskie. W 1520 r. przeszła na własność Rady Miejskiej Torunia. Była to w XVII i XVIII wieku wieś szlachecka, od 1772 przejściowo a od 1815 r. na stałe w granicach Prus. Po 1920 roku Gronówko wraca do Polski, stanowi własność Księcia Władysława Włodzimierza Puzyny. Razem z Gronowem liczy ok. 1470 ha. – Gronówko 389 ha.

Jedwabno

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1338 r. z dokumentu, w którym Wielki Mistrz Zakonu Dytrych von Altenburg nadaje dobra Syden - Fryderykowi Juvenis, synowi Fryderyka z Głuchowa. W latach 1381-1441 jest folwarkiem komturstwa toruńskiego. Wieś leży przejściowo a od 1815 r. definitywnie w granicach Prus. W 1846 r. dobra nabywa Johann von Gask i Josephine z d. von Trzebuchowska. Kolejnym właścicielem zostaje w roku 1882 – Oskar Struebing.

Kopanino

W 1883 r. wieś liczyła obszar 1928 mórg z 59 budynkami, w tym było 18 domów mieszkalnych, 117 mieszkańców oraz szkoła ewangelicka.

Krobia

Według lustracji z 1662 r., Krobia leżała w złotoryjskim starostwie niegrodowym, w ziemi dobrzyńskiej, województwie inowrocławskim. Starostwo złotoryjskie powstało z dawnego starostwa kowalskiego poprzez oddzielenie z niego wsi: Złotoria, Nowa Wieś, Krobia. Od 1772 r. - Krobia należała do zaboru rosyjskiego. W latach 1807 - 1815 - stała się częścią Księstwa Warszawskiego. Po 1919 r. wieś znalazła się w województwie warszawskim, powiecie lipnowskim. Od 1938 r. - po przyłączeniu, do województwa pomorskiego, powiatów wschodnich - w województwie pomorskim. Od 2 października 1939 r. do roku 1945 - obszar ten wcielony został do Rzeszy (regencji kwidzyńskiej), okręgu Gdańsk (Prusy Zachodnie).

Lubicz Dolny i Górny

Wieś ta należy do najstarszych osad w okolicy. Świadczy o tym odkryte przez archeologów cmentarzysko pogańskie z grobami skrzynkowymi. Przekazana we władanie Zakonowi Krzyżackiemu, przy głównym trakcie komunikacyjnym, między ziemiami Zakonu a Polską, była ważnym punktem handlowo-przemysłowym. W średniowieczu był tu gród warowny książąt mazowieckich, który leżał przy ważnym brodzie przez Drwęcę. W 1292 r. komtur toruński zbudował tutaj samowolnie młyn, z którego płacił czynsz księżnej Salomei. Był to pierwszy umocniony punkt krzyżacki na Drwęcy. Wkrótce Krzyżacy zajęli gród przy młynie i powiększyli go. Później wznoszono następne młyny, które leżąc na granicznej rzece (Drwęca stanowiła granice państwa krzyżackiego i polskiego), wielokrotnie stawały się punktem spornym między książętami polskimi a zakonem. W czasach krzyżackich wieś była własnością Zakonu w komturstwie toruńskim. Na terenie osady istniał gród warowny (castrum), który Zakon miał zburzyć w roku 1420.

Traktat polsko - krzyżacki zawarty w roku 1435 w Brześciu Kujawskim, określił środek rzeki Drwęcy, jako granicę między Królestwem Polskim a ziemiami Zakonu i zakazał też budowy dalszych młynów w Lubiczu. Tak by rzeka miała wolny przepływ a brzegi łącznie z mostem stanowiły drogę publiczną, dostępną bez przeszkód.

Rozdział miejscowości i nazw na Lubicz Dolny i Lubicz Górny nastąpił prawdopodobnie w czasach Królestwa Polskiego a umocniony został ostatecznie w

okresie zaborów. Zabór w 1772 r. części Prus Królewskich przez państwo pruskie i wytyczona po Drwęcy granica, podzieliła osadę. Część prawobrzeżna została włączona do zaboru pruskiego, wchodząc w skład utworzonego w roku 1818 powiatu toruńskiego. Część lewobrzeżna znalazła się w Królestwie Polskim, pod zaborem rosyjskim – w powiecie lipnowskim.

Poza krótkim okresem Księstwa Warszawskiego w latach 1807-1815 aż po rok 1919 wieś znajdowała się w dwóch różnych pod względem gospodarczym systemach, co nie pozostało bez wpływu zarówno na rozwój przestrzenny, jak i charakter zabudowy obu jej części. Po roku 1919 wieś znalazła się w województwie pomorskim, powiecie toruńskim (część prawobrzeżna) i województwie warszawskim, powiecie lipnowskim (część lewobrzeżna). Dopiero w roku 1938, po przyłączeniu do województwa pomorskiego powiatów wschodnich, obie części wsi połączyły się razem.

Mierzynek

Wieś początkowo w posiadaniu kapituły włocławskiej. W 1827 r. była własnością funduszu edukacyjnego, składała się z 12 domów mieszkalnych i 63 mieszkańców. W 1840 roku folwark kupiła rodzina Fatto, która wystawiła dwór (należący do rodziny do 1981 r.). W roku 1982 Feliks Flatto sprzedał dwór wraz z gruntami Zdzisławie i Andrzejowi Zielskim.

Młyniec Pierwszy

Wieś Młyniec Pierwszy wymieniana jest w dokumentach od 1265 r., kiedy mistrz krajowy Ludwik von Baldersheim nadaje wieś Janowi, prepozytowi z Kruszwicy oraz Wincentemu, kapelanowi w Kruszwicy - w dożywocie za czynsz rekognicyjny (1 funt wosku i 1 denar koloński rocznie na św. Marcina). Po ich śmierci wieś należy do Zakonu.

W roku 1570 Młyniec Pierwszy staje się własnością klasztoru benedyktynek w Toruniu (14 łąnów, zagrodnicy, komornicy, karczma). W 1855 roku wieś znajduje się w powiecie toruńskim, parafii katolickiej - Gronowo, parafii ewangelickiej - Grębocin, szkoła na miejscu. Ma 1809 mórg obszaru, 79 budynków, 47 domów mieszkalnych, 501 mieszkańców (386 katolików, 110 ewangelików). Odbywają się tu dwa jarmarki.

Młyniec Drugi

Młyniec Drugi stanowił początkowo własność kapituły włocławskiej, a potem stał się własnością jezuitów. W 1789 r. jako wieś pojezuicka dzierżawiona jest przez Jana Osmiałowskiego. Od 1827 r. staje się własnością funduszu edukacyjnego, tzn. 16 domów mieszkalnych i 169 mieszkańców. W 1750 r. Jezuici wystawili w Młyńcu Drugim drewniany kościółek pw. Św. Ignacego, zostający pod zarządem proboszcza w Ciechocinie. Od 1855 r. wieś i folwark znajdują się w powiecie lipnowskim Gmina Dobrzejewice, parafia Ciechocin. Jest tu posterunek graniczny. Wieś ma 20 domów, 238 mieszkańców, zaś obszar dworski liczy 68 mieszkańców. We wsi Józefowo działa młyn. W dobrach tych są trzy jeziora, największe z nich to Smolne.

Nowa Wieś

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1328 roku Rathgebryn. W tym samym roku wielki Mistrz Werner von Orselen nadaje wieś klasztorowi benedyktynek w Toruniu. Wieś wolna jest od wszelkich ciężarów. W 1885 roku wieś leży w powiecie toruńskim. Obejmuje powierzchnię 913, 69 mórg z 25 budynkami, na które składają się domy mieszkalne - 8 i 90 mieszkańców. Według mapy topograficznej z 1908 r. we wsi funkcjonowała karczma i przeprawa przez rzekę Drwęcę, stanowiąca dogodne połączenie z Lubiczem (dzisiejszym Dolnym). W roku 1939 istniał również młyn wodny.

Rogowo

W Rogowie miał się znajdować gród, w którym trzymali się jeszcze Pomezania. Naczelnikiem miał być szwagier słynnego Pepina usadowionego w Pigrzy (Pigży). Współczesne badania archeologiczne nie potwierdziły istnienia grodu wczesnośredniowiecznego. Wieś Rogowo od 1428 r. była opustoszałą wsią czynszową Zakonu, komturstwa toruńskiego. W 1457 roku Kazimierz Jagiellończyk nadał wieś Toruniowi. Wieś była jednak w zastawie do końca XV w., ponieważ Rada Miejska nie zdecydowała się na wykup. W XVI w. Rogowo stanowiło terytorium miasta Torunia, klucz mlewski, parafia Rogowo. W latach 1868 - 1880 Rogowo liczyło 80 budynków, 35 domów mieszkalnych, 284 mieszkańców (12 katolików i 272 ewangelików). W roku 1885 były we wsi 64 budynki, 37 domów mieszkalnych, 340 mieszkańców (74 katolików, 248 ewangelików).

Rogówko

Historia wsi sięga roku 1414 - Cleyne Roge. W 1428 roku stanowiła własność Zakonu. W latach 1437-1438 wieś należała do komturstwa toruńskiego, liczyła 34 łany

chłopskie, z czego 30 łanów osiadłych. W latach 1458-1520 była własnością królewską oddaną w zastaw mieszczanom toruńskim. Następnie Król Zygmunt I nadaje wieś wraz z innymi miastu Toruniowi w zamian za zamek w Świeciu.

Złotoria

Dzieje Złotorii sięgają XIII wieku, lecz pierwsze ślady osadnictwa i zasiedlenia na tym terenie wylicza się już na epokę brązu, czyli 1800 - 800 lat p.n.e. Wieś Złotoria pojawia się w dokumentach już w XIII wieku, jako posiadłość biskupów kujawskich. W 1262 r. Książę Kujawski Kazimierz zezwala biskupowi Wolmirowi osadzić Złotorię na prawie niemieckim (wieś osadzona na 30 łanach). Do XIV w. teren Złotorii obejmował obszary po obu stronach rzeki Drwęcy, dopiero w XIV w. prawobrzeżna jej część zaczęła być określana nazwą Kaszczorek (1389 r. Clostirchin). Złotoria wraz z całą ziemią dobrzyńską pozostaje w rękach Zakonu od 1329 do 1343 r., kiedy to Kazimierz Wielki odzyskuje ziemię dobrzyńską.

W 1411 r. odbyło się spotkanie króla Jagiełły, jego brata Witolda i Wielkiego Mistrza na polach naprzeciwko Złotorii, czego skutkiem był powrót wsi do rąk polskich. Połowa wsi pozostaje nadal własnością biskupów kujawskich, druga połowa jako królewszczyzna, staje się siedzibą starostwa. 1772 Złotoria włączona zostaje do zaboru pruskiego i pozostaje w nim do 1919 r.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME

O indywidualnym charakterze gminy Lubicz stanowią zarówno historyczne struktury przestrzenne wielu wsi, elementy rozplanowania dokumentujące historię rozwoju przestrzennego, jak i pojedyncze obiekty w skali poszczególnych miejscowości lub ich fragmentów oraz ukształtowanie terenów otwartych z punktami widokowymi i doliną rzeki Wisły.

Elementy dziedzictwa kulturowego o wartościach historycznych, które podlegają ochronie historycznej struktury przestrzennej to przede wszystkim obszary wsi Lubicz Dolny i Górny, Grębocin oraz Złotoria.

Do elementów rozplanowania urbanistycznego o wartościach kulturowych, które kształtują historyczną tożsamość gminy i świadczą o jej walorach turystycznych zalicza się następujące zespoły obiektów architektonicznych:

1. Zespoły dworsko – parkowe w Gronówku, Jedwabnie oraz Mierzynku.
2. zespoły i obiekty architektoniczne o funkcji sakralnej - kościoły z cmentarzami przykościelnymi w Grębocinie, Gronowie, Rogowie i Złotorii.
3. Cmentarze w Brzezinku, Grabowcu, Grębocinie, Gronowie, Jedwabnie, Kopaninie, Krobi, Lubiczu Dolnym i Górnym, Młyńcu Pierwszym i Drugim, Rogowie, Rogówku oraz Złotorii.

Gmina Lubicz posiada szereg zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, pochodzących przede wszystkim z XIX i XX wieku. Należą do nich zespoły dworsko-parkowe, kościoły, domy, budynki przemysłowe i gospodarcze i inne.

Ważną rolę w krajobrazie kulturowym pełnią, stojące na miedzach, na rozstajach dróg, wśród pól lub też w otoczeniu starych drzew, często zabytkowe, kapliczki oraz figury i krzyże przydrożne. Na terenie gminy Lubicz zlokalizowanych jest także kilkanaście nieczynnych obecnie, opuszczonych i w większości już zdewastowanych cmentarzy ewangelickich. Część z nich została włączona do gminnej ewidencji zabytków. Do najważniejszych zabytków z terenu gminy należy zaliczyć następujące obiekty:

Kościół pw. św. Barbary w Grębocinie (ob. Muzeum)

XIII-wieczny kościół pw. św. Barbary został wzniesiony przez Krzyżaków za czasów ich panowania na Pomorzu i Kujawach. Wieżę dobudowano około połowy XIV wieku. Przebudowany został w 1687 roku.

W latach 1565–1945 był ewangelicki; w XVII wieku był tematem sporów na tle wyznaniowym; w latach 20. XX w. został pozbawiony funkcji sakralnej, a po wojnie popadł w ruinę. Od 1998 roku prowadzone są prace remontowe i konserwatorskie, obecnie mieści się w nim Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa. Muzeum swoją działalnością nawiązuje do bogatej historii regionu, a w szczególności do istniejących dawniej papierni w Pruskiej Łące oraz w Lubiczu. Przybliża odwiedzającym 440-letnią historię Drukarni Toruńskiej, postać i dorobek twórczy artysty Zygryda

Gardzielewskiego, projektanta antykwu toruńskiej oraz Towarzystwa Bibliofilów im. Joachima Lelewela w Toruniu.

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Św. w Rogowie

Kościół w Rogowie został zbudowany około połowy XIV wieku. W 1457 roku wieś wraz z kościołem, należąca jeszcze do niedawna do Zakonu Krzyżackiego, została przekazana przez króla Kazimierza Jagiellończyka Toruniowi. W 1565 roku kościół stał się świątynią protestancką i pozostał nią aż do 1945 roku.

Budynek składa się z prostokątnej nawy i również prostokątnego lecz nieco węższego, przylegającego do niej prezbiterium. Obie te części przykryte są wysokimi dwuspadowymi dachami, przy czym dach prezbiterium przedłużono również na północną zakrystię. Wschodnia elewacja prezbiterium jest zwieńczona wysokim schodkowym szczytem pochodzącym z przełomu XIV i XV wieku, dzielonym wysokimi ostrołukowymi, tynkowanymi blendami umieszczonymi w pięciu osiach. W elewacji tej znajduje się również ostrołukowe okno, ujęte po bokach niżej umieszczonymi, ostrołukowymi blendami. Elewacja zachodnia jest znacznie surowsza. Znajduje się w niej ostrołukowy ceglany portal o trzech bogato profilowanych uskokach. Szczyt zachodni jest bardzo prosty, dekorowany jedynie trzema ostrołukowymi blendami. Drugi portal prowadzi do kościoła od strony południowej. Poprzedza go niewielka kruchta z wydatnymi skarpami.

Kościół pw. św. Wojciecha w Złotorii

Dokładna data wybudowania pierwotnego budynku kościoła w Złotorii pozostaje nieznana. W 1807 roku kościół został rozebrany przez armię napoleońską, a uzyskany w ten sposób budulec użyto do wznoszenia fortyfikacji podczas oblężenia Torunia. W miejsce dawnego kościoła mieszkańcy Złotorii przenieśli z pobliskiego lasu kaplicę, która – w niewyjaśnionych okolicznościach – spłonęła w 1821 roku.

W 1825 roku Bartłomiej Murawski z Nowej Wsi stał się fundatorem nowego drewnianego kościoła, który został rozebrany w 1904 roku. Na miejscu drewnianego kościoła w 1906 roku oddano do użytku murowany neogotycki kościół. Z drewnianego kościoła przeniesiono jedynie ołtarz główny. W 1910 roku wykonano ołtarz boczny i ambonę.

Podczas II wojny światowej z kościoła zrabowano dzwony, a sam kościół stał się magazynem zabytków z diecezji toruńskiej. Wieża budowli była również wykorzystywana przez Armię Czerwoną do kierowania walkami, przez co w wyniku ostrzału została zniszczona wraz z pokryciem dachowym.

Pałac w Gronowie

Pałac wybudowano w stylu secesyjnym. Okazała budowla dwu-, trzy- i czteroondygnacyjna. Wymurowana z cegły i otynkowana. Korpus główny wybudowany został na planie nieregularnego kwadratu. Na korpusie głównym znajduje się dach mansardowy, z mieszkalnym oraz użytkowym poddaszem w obu kondygnacjach mansardy, z lukarnami, na skrzydłach czterospadowy. Fasadę pałacu zdobi znaczny piętrowy ryzalit poprzedzony podjazdem, z wejściem w formie rotundy wspartej na kolumnach. Elewację ogrodową zdobią dwa wydatne ryzality na których umieszczono spore balkony z tralkowymi balustradami. Nad nimi w dachu umieszczono dwa ozdobne trójkątne przyczółki z oculusami. Od strony północnej do części głównej przylega prostokątne, wydłużone, dwukondygnacyjne skrzydło, częściowo o konstrukcji szkieletowej z wypełnieniem ceglany. Budynek posiada mansardowy dach z mieszkaniami w mansardzie, lukarny oraz ozdobną drewnianą werandę. We wnętrzu częściowo zachowały się elementy pierwotnego wyposażenia.

Zespół dworsko-parkowy w Jedwabnie

Dwór w stylu klasycystycznym. Budynek parterowy, wzniesiony na planie prostokąta, nakryty dwuspadowym dachem. Elewacja frontowa dziewięcioosiowa, z trójosiowym nieznacznym ryzalitem, poprzedzonym portykiem kolumnowym w małym porządku podtrzymującym balkon. Nad nim wystawka zwieńczona trójkątnym frontonem.

W otoczeniu dworu park z aleją kasztanową z XIX w. o pow. ok. 2 ha. Rośnie tu cenny starodrzew, m.in. lipa drobnolistna, Pomnik Przyrody, o obw. w pierśnicy 510 cm. Założenie jest czyste i zadbane, z zachowanym częściowo dawnym układem przestrzennym. Położone jest na wysoczyźnie nad doliną Drwęcy, na zachód od rezerwatu przyrodniczego „Rzeka Drwęca” o charakterze ichtiologicznym. Rezerwat położony jest w pasie bezpośrednio przylegającym do rzeki.

Zespół młyński w Lubiczu Dolnym

Najstarszy młyn zbożowy w Lubiczu zbudowali Krzyżacy (komtur toruński) przed 1292 r. i młyńska historia tego miejsca nieprzerwanie toczy się do dziś. Jednak produkcja zbożowa zakończyła się w tym miejscu po 700 latach - w 1997 r. (już w 1992 r. wprowadzono zarząd komisaryczny i postawiono przedsiębiorstwo w stan likwidacji), a zabudowania i teren wokół obecnie są niezagospodarowane.

W XIII w. młyn ulokowano na wyspie pomiędzy odnogami Drwęcy - dziś wyspy już nie ma, a miejsce to znajduje się na zachodnim brzegu Drwęcy. Obecnie istniejące zabudowania młynów powstały w XIX w. w wyniku kolejnych rozbudów młynów XIII-wiecznych prowadzonych w czasach, gdy Lubicz wchodził w skład terytorium Torunia, zwłaszcza w wyniku rozbudowy zabudowań spalonych w czasie wojen napoleońskich w 1813 r.

Z zachowanego do dziś tego zespołu budynków młyńskich najstarsze pochodzą z XVIII w. Dwukołowy młyn zbożowy po przebudowie w 1752-1755 stał się znowu zakładem czterokołowym (jakim już był w czasach krzyżackich), co znacznie zwiększyło jego wydajność. Na pocz. XX w. pruski wielki młyn produkował niemal 100 ton mąki i kaszy dziennie, wysyłając produkty na cały rynek niemiecki. Z kolei po włączeniu Lubicza do II Rzeczypospolitej w dwudziestolecie międzywojennym produkcja ta była zbyt wielka na potrzeby polskie, więc nadwyżkę mąki wysyłano na rynek niemiecki, a również duński.

W maju 1941 r. młyn - przejęty na początku II wojny światowej przez Niemców - został podpalony przez członków polskiego ruchu oporu. W odwecie Niemcy zamordowali później 70 Polaków. Młyn odbudowali, jednak wycofując się w 1945 r. zniszczyli silosy. Zostały one postawione na nowo w latach 70. XIX w. i zburzone niedawno, w 2014 r.

Ruiny zamku w Złotorii

Gród pograniczny Książąt Mazowieckich istniał już w Złotorii we wczesnym średniowieczu. W dokumencie z 1258 r. mówi się, że w okolicy był kiedyś zamek stanowiący klucz do ziemi dobrzyńskiej, dlatego tak często staczano o niego boje. Prawdopodobnie chodzi tu o miejsce obronne, które w 1228 r. otrzymał zakon Rycerzy

Chrystusa (zwanymi potocznie Braćmi Dobrzyńskimi). W 1233 r. przekazali oni gród przybyłym wówczas Krzyżakom, lecz już w 1235 r. odebrał go Konrad Mazowiecki.

Okres budowy zamku datuje się na lata po 1343 r., kiedy Kazimierz Wielki odzyskał ziemię dobrzyńską. Murowany zamek stanowił graniczną twierdzę ziemi dobrzyńskiej, niedostępną dzięki położeniu w pobliżu warownego Torunia. Na podstawie testamentu Kazimierza Wielkiego, w latach 1370-1377, gród przeszedł prawem lennym w ręce jego wnuka Każka, księcia słupeckiego. W 1374 r. zamek opanował Książę Władysław Biały z Gniewkowa, a Każko zginął podczas walk o Złotorię w 1377 r. W latach 1379 - 1392 zamek stanowił lenno w posiadaniu Władysława Opolczyka. On również w 1391 r. oddał zamek wraz z posiadłościami Krzyżakom w zastaw (bez upoważnienia Jagiełły i bez określenia terminu wykupu). W 1405 r. zamek wykupiony został przez Jagiełłę. Od połowy XIV w. był on miejscem pobierania cła przy ważnym szlaku wodnym (w widłach Wisły i Drwęcy.)

Drugi pokój toruński ostatecznie przyczynił się do utraty militarnego znaczenia zamku w Złotorii, ponieważ przestała w pobliżu istnieć granica państwowa na Drwęcy. Na początku XIX w. uległ częściowej rozbiórce, której zaniechano z powodu bardzo mocnej zaprawy użytej do budowy.

W stosunku do wszystkich obiektów objętych ochroną konserwatorską należy podkreślić, że przy odtwarzaniu zabudowy należy kierować się zasadą że nowy budynek powinien swoim usytuowaniem, gabarytem kształtem i pokryciem dachu, nawiązywać do poprzedniego. Przy lokalizacji nowej zabudowy powinno się uwzględniać sąsiedztwo obiektów o wartości kulturowej - nowe budynki nie powinny być sytuowane w taki sposób by degradowały istniejącą tradycyjną zabudowę, a ich forma architektoniczna powinna być dostosowana do otaczającej zabudowy, tworząc miejscowy krajobraz kulturowy.

Zestawienie obiektów wpisanych do GEZ znajduje się na końcu opracowania.

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące

świadeństwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Istotnym zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak : prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne.

W związku z faktem, że każde zniszczenie dawnego grobu, osady czy wału grodziska jest nieodwracalne, realizowane na terenie gminy wszelkie prace inwestycyjne w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych uzgadniane będą na etapie projektu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne

jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Najstarsze ślady osadnictwa zarejestrowane na omawianym terenie wiążą się z epoką mezolitu (środkowa epoka kamienia, ok. 8 000 – 4 500 lat p.n.e.). Czerpiąc źródła utrzymania z myślistwa i zbieractwa, grupy ludzkie zorganizowane w niewielkie społeczności, aby przeżyć, musiały odbywać nieustanne wędrówki (podążanie za stadami zwierząt łownych). Krótkotrwałe osiedlanie się tych grup mogło nastąpić tylko na terenach dostarczających stałych źródeł utrzymania. Ze względu właśnie na krótkotrwałość zamieszkania tych grup w jednym miejscu i tworzenie obozowisk niewielkich rozmiarów stanowiska z tej epoki są niezwykle rzadkością. Na terenie gminy Lubicz zarejestrowano kilka stanowisk o takiej chronologii, występujących w strefie przydolinnej Drwęcy i Wisły. Należy je uznać za niezwykle cenne dla poznania najwcześniejszych okresów rozwoju kulturowego człowieka.

Rozwój osadnictwa następuje dość gwałtownie w epoce neolitu (młodsza epoka kamienia). W okresie tym, trwającym blisko 3 tys. lat (4 500 – 1 500 lat p.n.e.), społeczności neolityczne zasiedliły wszystkie nisze ekologiczne korzystne ze względu na ich poziom rozwoju gospodarczego i cywilizacyjnego (gospodarka nastawiona na prymitywną uprawę roli i chów zwierząt wraz z ciągłym wykorzystywaniem zbieractwa i łowiectwa). Pozostałości osiedli tych społeczności to głównie obiekty niewielkich rozmiarów. Teren gminy Lubicz jest równomiernie i stosunkowo mocno nasycony stanowiskami z tej epoki.

W okresie następnym, epoce brązu i wczesnych fazach epoki żelaza, obserwuje się wzrost powierzchni osad. Jest to świadectwem zwiększającej się liczebności grup ludzkich, które wspólnie eksploatują już jeden mikroregion. Zauważalne jest jednak preferowanie przez społeczności z tego przedziału chronologicznego podobnych nisz ekologicznych, jak w epokach wcześniejszych (determinacja spowodowana warunkami naturalnymi terenu). Ponownie wyjątkowo widoczna jest koncentracja stanowisk w strefie przydolinnej Wisły i Drwęcy. Na ten okres datuje się również kilka cmentarzysk będących świadectwem długotrwałego i intensywnego zasiedlenia tych terenów.

Tendencja do umacniania i intensywnego wykorzystania pod osadnictwo terenu obecnej gminy Lubicz potwierdzona jest znaleziskami datowanymi na późny okres lateński i okres wpływów rzymskich (przełom er). Pojawiają się wówczas rozległe, nawet kilkunastohektarowe osady z wydzielonymi częściami produkcyjnymi, tworzące wyraźne struktury mikroregionalne. O ich trwałości i wielkości świadczą nierozzerwalnie z nimi związane z cmentarzyska liczące niekiedy nawet ponad 100 grobów.

Potwierdzeniem tego jest stanowisko nr 23 w Rogowie, leżące na trasie przebiegu autostrady A-1. Na szczycie wzniesienia, na którym położone jest wielohektarowe i wielokulturowe stanowisko, archeolodzy natrafili na rozległe cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich.

Wczesne średniowiecze to okres intensywnego rozwoju osadnictwa na opisywanym terenie. W świetle weryfikacji badań wykopaliskowych (miedzy innymi na trasie przebiegu autostrady A-1) przyjmuje się tezy o silnych związkach tego obszaru z początkami państwa polskiego. Ich potwierdzeniem niewątpliwie jest intensywna sied osadnictwa (przede wszystkim osady otwarte) datowane na ten okres.

Na podstawie rozmieszczenia poszczególnych punktów osadniczych z kolejnych epok historycznych można stwierdzić, że podobne preferencje osadnicze były powielane przez społeczności aż do czasów średniowiecza, kiedy to ukształtowane zostały podstawy współczesnej sieci osadniczej. Oczywiście w zależności od okresu rozwoju cywilizacyjnego, potencjału demograficznego konkretnych społeczności, archeologicznie rejestrowane zjawiska osadnicze manifestują się w różny sposób. Bazując tylko na wybranych badaniach powierzchniowych (a one stanowią podstawę opracowania) ślady osadnictwa ewidencjonowane przez archeologów sprowadzają się do lokalizacji obiektu, jego powierzchni oraz ogólnego określenia funkcji i chronologii.

Spośród odkrytych stanowisk zdecydowana większość to obiekty pozbawione własnej ekspozycji terenowej, manifestujące się na powierzchni występowaniem ruchomego materiału zabytkowego, czasami także śladami niszczonych nawarstwień kulturowych. Drugą grupę stanowią obiekty eksponowane w terenie. Do niej na obszarze gminy Lubicz zaliczyć należy dwa grodziska wczesnośredniowieczne w miejscowościach Jedwabno i Gronowo oraz późnośredniowieczny gródek stożkowaty w miejscowości Brzezinko. Grodziska w Jedwabnie i Gronowie wpisane są do rejestru zabytków województwa kujawsko – pomorskiego. Pomimo pełnienia przez te grodziska w przeszłości odmiennej funkcji niż osady otwarte (centrum „administracyjno – polityczne”, refugium dla mieszkańców osad związanych z grodem) zastosowano w odniesieniu do nich wcześniejsze preferencje osadnicze. Z czasem wokół nich rozbudowała się silna sied osad służebnych.

Zestawienie stanowisk wpisanych do GEZ znajduje się na końcu opracowania.

6.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp. Są one kultywowane np. przy okazji organizowanych corocznie Dożynek Gminnych.

Historyczne odniesienia posiada również herb gminy. Herb stanowi w polu niebieskim en face postać świętego Andrzeja Apostoła w czerwonej szacie trzymającego ukośny krzyż. Prawa dłoń znajduje się na belce w heraldycznie prawym górnym narożniku, lewa dłoń w miejscu skrzyżowania belek. Stopy są gołe. Wzór herbu nawiązuje do pieczęci posiadanej już w końcu XIV wieku przez gminę wiejską Lubicz. W oparciu o opracowanie Mariana Gumowskiego z 1939 r. pt. „Pieczęcie i herby miast pomorskich” Stanisław Lackowski opracował aktualny wzór herbu i pieczęci.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy Lubicz.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki • Nadwiślańskie położenie • Dobra dostępność komunikacyjna dzięki przebiegającej przez gminę autostradzie A1 oraz drogom krajowym • Bliskość siedziby województwa – Torunia • Położenie siedziby Gminy w jej centrum • Obecność wartościowych obiektów i zespołów obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Zachowane obiekty sakralne oraz nekropole o wysokiej wartości kulturowej • Obecność założeń zieleni komponowanej • Historyczna wielokulturowość terenów Gminy • Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Obecność na terenie Gminy szlaków turystycznych • Bogata w informacje gminna witryna internetowa • Czystość środowiska • Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Gminy • Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy • Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych, a także stowarzyszeń 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak dostępności kolejowej • Niewielka liczba miejsc noclegowych, gastronomicznych i infrastruktury turystycznej • Brak punktu informacji turystycznej • Coraz większy wpływ nowoczesnego osadnictwa na charakter zabudowy miejscowości w gminie • Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych • Niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych • Zła sytuacja finansowa części właścicieli obiektów zabytkowych
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków 	<ul style="list-style-type: none"> • Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu • Zmiany w układach ruralistycznych, związane z nową zabudową

• Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Opracowanie dokumentów takich jak Strategia Rozwoju Turystyki • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne (np. w ramach RPO) • Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd. • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • Komplementarność z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego	• Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • Zanik tradycji i tożsamości regionalnych • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

1. Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:

- ściśle powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz innymi dokumentami programowymi;
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy ;
- pielęgnację cmentarzy i miejsc pamięci wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;
- coroczne przeznaczanie środków z budżetu gminy w ramach dotacji celowej na rewaloryzację obiektów zabytkowych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

W perspektywie na lata 2019-2022 gmina realizować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszania zabytków typowanych do wpisu do rejestru zabytków. Cyklicznej kontroli podlegać będzie również zasób archeologiczny gminy. Przewidziane aktualizacje obejmują perspektywę dwuletnią, raport z aktualizacji dołączany jest do sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

3. Działania związane z bieżącymi działaniami dotyczącymi zabytków z budżetu Gminy

W okresie obowiązywania niniejszego programu podstawowym zadaniem gminy jest rewaloryzacja kaplicy grobowej von Wolff w Gronowie wraz z otoczeniem. Prace planowane są na lata 2020-2023, obejmować będą m.in.:

- konsultacje z Lasami Państwowymi oraz Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków
- opracowanie koncepcji zagospodarowania terenu
- opracowanie projektu renowacji kaplicy
- poprawę dostępności obiektu poprzez zbudowanie chodnika
- udostępnienie terenu do ruchu turystycznego

4. Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu odpowiedniego zagospodarowania ruchu turystycznego niezbędne są działania poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych (np. lokalizacji GPS);
- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy;
- atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych;
- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczenie informacji dotyczących zasobu zabytkowego;
- opracowanie mapy dziedzictwa kulturowego gminy, także z wykorzystaniem systemu informacji przestrzennej.

5. Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego także z uwzględnieniem turystyki jednodniowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej gminy. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających gminę turystów. Do najważniejszych działań gminy w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych;

- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry miejskie, gry wojenne;
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym;
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu wartości historyczne gminy;
- postawienie na innowacyjność projektów;

6. Promocja gminy na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji Gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach;
- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy;
- udziały w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe;
- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów.

7. Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszerszego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców, zarówno dorosłych, jak i dzieci i młodzieży planuje się następujące działania:

- wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego;

- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego Miasta i regionu;
- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalność placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lubicz powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych. Ze strony Gminy zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),

- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.,
- elementy dziedzictwa kulturowego wprowadzone do edukacji szkolnej oraz przedszkolnej,
- elementy dziedzictwa kulturowego w pracach bibliotek oraz gminnych jednostek kultury.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie,

- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

a. Ochrona zabytków

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Mimo że określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac. Istotnym elementem brany pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie ich doświadczenie, podejmowanie w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu zabytkowego oraz umiejętność pozyskiwania innych niż ministerialne środków na realizację zadania, a także zdolność do maksymalnego wykorzystania w przyszłości potencjału dofinansowanej inwestycji. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach priorytetu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
2. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).
3. W przypadku zadań określonych w ust. 1 można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.).
4. Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Uprawnieni wnioskodawcy

1. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.
2. W przypadku zadań określonych w § 1 ust. 1 pkt. 2 regulaminu tego priorytetu o dofinansowanie ubiegać mogą się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych.
3. O dofinansowanie w ramach priorytetu nie mogą ubiegać się państwowe instytucje kultury, publiczne szkoły oraz uczelnie wyższe, uczelnie artystyczne oraz inne podmioty, o których mowa w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tryb naboru: do 30 listopada br. i 31 marca następnego. Nabory listopadowe zazwyczaj wyczerpują alokację na dany rok

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł.
2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.
3. Dofinansowanie, zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych.
4. W przypadkach określonych w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dofinansowanie może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych.
5. Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych zobowiązany jest umieścić we wniosku stosowną informację na ten temat wraz z uzasadnieniem. Wniosek nie zawierający takiego uzasadnienia zostanie odrzucony jako błędny formalnie.

Na podstawie art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;

10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

UWAGA – sporządzenie ekspertyz, badań, dokumentacji, programów lub projektów stanowi koszty kwalifikowane jedynie w przypadku, gdy są częścią prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, bądź wynikają z prowadzonych prac i są wykonywane po dacie podpisania umowy o dotację.

b. Kultura ludowa i tradycyjna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym

zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.

c. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

Ze względu na rozległość, różnorodność, a zwłaszcza nieodnawialność zasobów tworzących dziedzictwo archeologiczne oraz złożoność procesów związanych z jego badaniem i ochroną, kluczowe dla właściwej realizacji celów priorytetu jest nie tylko

zachowanie wysokiej wartości naukowej i poznawczej prowadzonych działań, lecz również przestrzeganie w trakcie ich realizacji określonych norm międzynarodowych, wskazanych w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska). Zadania finansowane z ramach priorytetu powinny być realizowane zgodnie z tymi zasadami. Szczególnie istotne jest upowszechnianie wyników badań już zakończonych, które do tej pory nie doczekały się opracowania i publikacji, stąd projekty podejmujące takie zagadnienia będą wyżej oceniane.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem, umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach priorytetu rozszerzony zostaje zakres finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu.

Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy, dysponując niezbędnym doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym i naukowym, gwarantują stabilność działania oraz wysoki poziom kadry odpowiedzialnej za realizację podjętych zamierzeń merytorycznych.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach priorytetu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, co pozwoli na wykorzystanie ich do świadomej i zrównoważonej ochrony dziedzictwa. Równoległe działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- 2) nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;

3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

W przypadku wyników archeologicznych badań poprzedzających inwestycje, dofinansowane mogą być wyłącznie koszty opracowania redakcyjnego i publikacji książkowej oraz ewentualnych dodatkowych analiz, które nie zostały wykonane w ramach umowy z inwestorem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) organizacje pozarządowe;
- 4) publiczne uczelnie akademickie;
- 5) niepubliczne uczelnie akademickie;
- 6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 30 000 zł.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 200 000 zł oraz nie może przekraczać 85% budżetu przedstawionego we wniosku.

Wnioskodawca może ubiegać się o dofinansowanie zadania na okres dwóch kolejnych lat. Zadania dwuletnie muszą spełniać następujące warunki:

- 1) wnioskodawca przedstawia w formularzu wniosku odrębne kosztorysy i harmonogramy na każdy rok realizacji zadania;
- 2) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie minimalnej i maksymalnej kwoty dofinansowania wnioskowanego na dany rok realizacji, określone w § 14 ust. 1 i ust. 3 regulaminu priorytetu;

- 3) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie procentowego udziału dofinansowania ministra w stosunku do rocznego budżetu zadania określone w § 14 ust. 3 regulaminu priorytetu, z zastrzeżeniem § 14 ust. 7-9 .

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, określona zostaje całościowa kwota dofinansowania wraz z podziałem na każdy rok realizacji.

Koszty kwalifikowane:

1. Honoraria i wynagrodzenia:

- wykonawców badań, dokumentacji, konserwacji i analiz specjalistycznych,
- autorów tekstów i opracowań,
- redaktorów, tłumaczy i recenzentów tekstów do publikacji.

2. Zakup usług związanych z realizacją zadania:

- analizy i badania specjalistyczne, np. metalograficzne, dendrologiczne,
- wykonanie dokumentacji, także w formie cyfrowej (np. modele 3D, skany),
- konserwacja zabytków ruchomych,
- wykonanie zdjęć lotniczych,
- badania nieinwazyjne, np. geomagnetyczne, elektrooporowe.

3. Koszty związane z publikacją, w tym:

- projekt, skład, łamanie, druk,
- opracowanie fotografii i ilustracji,
- tłoczenie płyt,
- publikacja w internecie.

4. Organizacja realizacji zadania, w tym:

- wynajęcie sprzętu niezbędnego do wykonania badań,
- zakup map niezbędnych do realizacji zadania,

- zakup niezbędnych materiałów biurowych,
  - koszty transportu i wyjazdów w teren (z wyłączeniem noclegów),
  - koordynacja zadania,
  - obsługa finansowo-księgową (nie dotyczy instytucji kultury oraz uczelni).
5. Promocja zadania, w tym: ogłoszenia w mediach i internecie, ulotki i broszury reklamowe, organizacja wystaw, spotkań i konferencji (ale nie udział w konferencjach organizowanych przez inne podmioty).

Koszty promocji nie powinny przekraczać 10% budżetu zadania.

d. Rozwój infrastruktury kultury – Infrastruktura kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Od wielu lat sytuacja podmiotów działających w sferze kultury ukazuje ogromne potrzeby wsparcia finansowego, które umożliwi ich modernizację i rozwój, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej. Strategicznym celem priorytetu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia priorytetu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost

konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów, o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, zostaje wprowadzona w ramach priorytetu możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu w danym roku budżetowym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do podmiotów, których zadania powstaną w oparciu o stabilne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują konsekwentną realizację podjętych działań, a inwestycje wpiszą się w ich kompleksowe plany rozwoju. Istotnym kryterium oceny projektów będą zarówno korzyści, wynikające z realizacji zadania na tle potrzeb podobnej grupy wnioskodawców, jak i zdolność do prowadzenia działań inwestycyjnych oraz dotychczasowa działalność kulturalna w okresie 2 ostatnich lat.

Inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury, poprzez tworzenie przyjaznej i nowoczesnej bazy technicznej, powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności działalności instytucji kultury oraz wzrostu uczestnictwa w kulturze.

1. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych;
- 3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;
- 4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury;
- 4) organizacje pozarządowe;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi:

- 1) 50 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 2 i pkt. 3 regulaminu priorytetu;
- 2) 300 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 i pkt. 4 regulaminu priorytetu.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać:

- 1) 75% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania nie wyższej niż 3 000 000 zł;
- 2) 50% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania wyższej niż 3 000 000 zł.

Koszty kwalifikowane:

Budowa, roboty budowlane, przebudowa i remont obiektu budowlanego na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury – koszty prac wykonywanych w obiektach lub koszty adaptacji obiektów, służących poprawie warunków ich funkcjonowania, tj. • budowa – wykonanie obiektu budowlanego w określonym miejscu, a także odbudowa, rozbudowa, nadbudowa obiektu budowlanego;

- roboty budowlane - prowadzenie prac polegających na budowie, przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego;
- przebudowa (modernizacja) - wykonanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego;
- remont - wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, przy czym możliwe jest stosowanie wyrobów budowlanych innych, niż użyto w stanie pierwotnym. Dopuszcza się prace remontowe polegające na bieżącej konserwacji i wykończeniu obiektu (malowanie ścian, cyklinowanie podłóg);
- urządzenia budowlane - wyposażenie obiektu budowlanego w urządzenia techniczne zapewniające możliwość użytkowania obiektu, jak: przyłącza, urządzenia instalacyjne, w tym służące oczyszczaniu lub gromadzeniu ścieków, a także place postojowe, ogrodzenia;
- przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji planowanych prac - koszty opracowań/projektów dokumentacji branżowej, w tym także projekty aranżacji wnętrz;
- nadzór inwestorski/autorski - kontrola obiektów i procesów budowlanych;
- koszty związane z przeprowadzeniem postępowania przetargowego;
- koszty transportu.

Zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych - koszty zakupu środków trwałych służących wielokrotnemu wykorzystaniu takich jak:

- instrumenty i akcesoria muzyczne;
- sprzęt komputerowy i oprogramowanie;
- urządzenia biurowe;
- meble;
- systemy zabezpieczające przed kradzieżą/włamaniem;

- sprzęt/system nagłośnieniowy, oświetleniowy, multimedialny;
- wyposażenie pracowni specjalistycznych, np. pracowni plastycznych (sztalugi, antyramy, piece ceramiczne, koła garncarskie itp.), muzycznych, baletowych, krawieckich, scenograficznych, fotograficznych (aparaty fotograficzne, obiektywy, lampy, statywy, akcesoria ciemniowe itp.), filmowych, multimedialnych (tablice interaktywne, sprzęt audio-video, komputerowy, czytniki, tablety, oprogramowanie itp.), sal wystawowych (gabloty, systemy ekspozycyjne, manekiny itp.); sal teatralnych i kinowych (fotele, kurtyny, żaluzje, rolety, wyposażenie audio-video, rampy oświetleniowe, zaplecze itp.);
- środki transportu służące działalności kulturalnej;
- specjalistyczny sprzęt umożliwiający osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty kulturalnej;
- montaż zakupionego sprzętu lub wyposażenia;
- transport zakupionego wyposażenia.

Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji - koszty wykonania projektów architektonicznych, studium wykonalności, analiz oddziaływań na środowisko.

Budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów budowlanych, wraz z zakupami niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich - współfinansowanie kosztów niekwalifikowanych projektów budowy i przebudowy obiektów służących działalności kulturalnej ze środków europejskich, mających podpisane umowy na dofinansowanie projektu, które są kosztami objętymi niniejszym programem jak przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 regulaminu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Zabytek Zadbane” - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 roku podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad

zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Ocenie Jury konkursowego podlegać będą jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. Konkurs promuje właściwe użytkowanie zabytkowych obiektów, ochronę „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli oraz ich otoczenia, które nierzadko również wpisane jest do rejestru zabytków.

- Wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w kraju - Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANÝCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;
- c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:
  - zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,

- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miasta lub Gminy.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny posiada wiele możliwości wspierania inwestycji związanych z rewitalizacją. Tryb naboru wniosków odbywa się zazwyczaj w trybie konkursowym, ogłaszającym w zależności od harmonogramu realizacji RPO. W celu pozyskania środków z tych źródeł, należy dotrzeć do odpowiednich dokumentów programowych.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII - Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C - Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji

kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO próg ten wynosi 10 mln euro. Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów. Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY LUBICZ

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

ZESTAWIENIE OBIEKTÓW WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW
 przyjętej Zarządzeniem Nr 0050.2.52.2019 Wójta Gminy Lubicz z dnia 16 grudnia 2019r.
 w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Lubicz

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr
1	Brzezinko	dwór		26
2	Brzezinko	poniatówka		67a
3	Brzezinko	kaplica św. Rocha		
4	Brzezinko	cmentarz przy kaplicy		
5	Brzezinko	park podworski		
6	Brzezinko	cmentarz ewangelicki		
7	Brzeźno	obora i spichlerz		34
8	Brzeźno	rządcówka		36
9	Grabowiec	dom	Pomorska	10
10	Grabowiec	karczma	Pomorska	12
11	Grabowiec	szkoła	Pomorska	19
12	Grabowiec	kościół ewangelicki	Pomorska	
13	Grabowiec	leśniczówka	Pomorska	
14	Grabowiec	budynek gosp. przy leśniczówce	Pomorska	
15	Grabowiec	cmentarz ewangelicki	Pomorska	
16	Grabowiec	dom	Słoneczna	39
17	Grębocin	willa	Dworcowa	62
18	Grębocin	willa	Dworcowa	64
19	Grębocin	dwór	Karwowskiego	5
20	Grębocin	aleja kasztanowców	Karwowskiego	
21	Grębocin	dom w zagrodzie	Kolonia Papowska	12
22	Grębocin	dom w zagrodzie	Kolonia Papowska	13
23	Grębocin	stajnia	Kowalewska	4
24	Grębocin	zajazd	Kowalewska	4
25	Grębocin	dom	Kowalewska	40
26	Grębocin	dom	Lubicka	3
27	Grębocin	dom	Lubicka	7
28	Grębocin	dom	Okrężna	14
29	Grębocin	budynek inwentarski	Okrężna	14
30	Grębocin	stodoła	Okrężna	14
31	Grębocin	kościół parafialny	Pronobisa	
32	Grębocin	cmentarz parafialny	Pronobisa	
33	Grębocin	dom	Przydatki	5
34	Grębocin	szkoła	Szkolna	8
35	Grębocin	cmentarz ewangelicki	Szkolna	
36	Grębocin	kościół	Szkolna	
37	Grębocin	cmentarz przykościelny	Szkolna	
38	Gronowo	pałac		27
39	Gronowo	szkoła + bud. Gosp		62
40	Gronowo	kaplica rodziny von Wolff		
41	Gronowo	ogrodzenie kościoła		
42	Gronowo	cmentarz von Wolff		

43	Gronowo	park podworski		
44	Gronowo	cmentarz ewangelicki		
45	Gronowo	hydrofornia		
46	Gronowo	cmentarz choleryczny		
47	Gronowo	kościół parafialny		
48	Gronowo	cmentarz przykościelny		
49	Gronowo	spichlerz		
50	Gronowo	domek ogrodnika		
51	Gronowo	komin		
52	Gronowo	ogrodzenie		
53	Gronówko	jałownik		8
54	Gronówko	dwór		8
55	Gronówko	domek ogrodnika		8
56	Gronówko	obora i spichlerz		8
57	Gronówko	brama i ogrodzenie		8
58	Gronówko	układ założenia dworu		
59	Gronówko	park podworski		
60	Jedwabno	spichlerz		20
61	Jedwabno	dwór		23
62	Jedwabno	park podworski		
63	Jedwabno	figura Matki Boskiej		
64	Jedwabno	cmentarz Graberfeld		
65	Kopanino	budynek inwentarski	Aleja Dębów	23
66	Kopanino	dom	Aleja Dębów	32
67	Kopanino	budynek mieszkalno-gospodarczy	Aleja Dębów	39
68	Kopanino	cmentarz ewangelicki	Aleja Dębów	
69	Krobia	dom	Dolina Drwęcy	79
70	Krobia	cmentarz ewangelicki	Poligraficzna	
71	Krobia	dom	Warszawska	27
72	Krobia	dom	Warszawska	39
73	Lubicz Dolny	dom	Dworcowa	4
74	Lubicz Dolny	kościół parafialny	Dworcowa	19
75	Lubicz Dolny	plebania	Dworcowa	19
76	Lubicz Dolny	chałupa	Dworcowa	43
77	Lubicz Dolny	budynek gospodarczy	Dworcowa	44
78	Lubicz Dolny	dom	Dworcowa	47
79	Lubicz Dolny	dom	Dworcowa	23/23a
80	Lubicz Dolny	cmentarz ewangelicki	Dworcowa	
81	Lubicz Dolny	dom	Grębocka	1
82	Lubicz Dolny	dom	Grębocka	7
83	Lubicz Dolny	dom	Grębocka	35
84	Lubicz Dolny	cmentarz parafialny	Grębocka	
85	Lubicz Dolny	budynek mieszkalny i gospodarczy	Kolejowa	11
86	Lubicz Dolny	budynek dworca	Kolejowa	13
87	Lubicz Dolny	kamienica	Młyńska	1
88	Lubicz Dolny	śluza	Młyńska	12
89	Lubicz Dolny	willa dyrektora	Młyńska	12
90	Lubicz Dolny	magazyn zbożowy	Młyńska	12
91	Lubicz Dolny	komorowy magazyn zbożowy	Młyńska	12

92	Lubicz Dolny	kantor	Młyńska	12
93	Lubicz Dolny	młyn pszenny z magazynami	Młyńska	12
94	Lubicz Dolny	park podworski	Młyńska	12
95	Lubicz Dolny	dom	Młyńska	12
96	Lubicz Dolny	teren zespołu młyńskiego	Młyńska	12
97	Lubicz Dolny	pruska komora celna	Mostowa	1
98	Lubicz Dolny	budynki gospodarcze	Mostowa	1
99	Lubicz Dolny	szkoła ob. Przedszkole	Szkolna	7
100	Lubicz Dolny	dom pruskiej straży celnej	Toruńska	22
101	Lubicz Dolny	dom	Toruńska	38
102	Lubicz Dolny	układ ruralistyczny		
103	Lubicz Górny	kaplica św. Wacława	Boczna	4
104	Lubicz Górny	spichlerz	Lipnowska	2
105	Lubicz Górny	kamienica	Lipnowska	37
106	Lubicz Górny	kamienica	Lipnowska	39
107	Lubicz Górny	kamienica	Lipnowska	47
108	Lubicz Górny	figura Chrystusa	Lipnowska	47
109	Lubicz Górny	kamienica	Lipnowska	52
110	Lubicz Górny	dom	Lipnowska	56
111	Lubicz Górny	kamienica z budynkiem gosp.	Lipnowska	64
112	Lubicz Górny	cmentarz żydowski	Trzaskalskiego	
113	Lubicz Górny	dom	Warszawska	4
114	Lubicz Górny	cmentarz przy figurze św. Jana	Zdrojowa	
115	Lubicz Górny	figura św. Jana Nepomucena	Zdrojowa	
116	Mierzynek	dwór		22
117	Mierzynek	obora w zespole		22
118	Mierzynek	krzyż przydrożny		
119	Młyniec Drugi	kościół filialny	Akacyjowa	
120	Młyniec Drugi	cmentarz przykościelny	Akacyjowa	
121	Młyniec Drugi	kapliczka przydrożna	Dolina Drwęcy	
122	Młyniec Drugi	kapliczka przydrożna		
123	Młyniec Pierwszy	młyn wodny	Bierzgalska	11
124	Młyniec Pierwszy	dom	Golubska	4
125	Młyniec Pierwszy	młyn wodny	Golubska	5
126	Młyniec Pierwszy	most nad Strugą Rychnowską	Golubska	
127	Młyniec Pierwszy	cmentarz ewangelicki	Gronowska	
128	Młyniec Pierwszy	dom	Gronowska	
129	Młyniec Pierwszy	kapliczka przydrożna	Toruńska	
130	Młyniec Pierwszy	cmentarz pocholeryczny	Toruńska	
131	Nowa Wieś	szkoła	Nad Drwęcą	74
132	Nowa Wieś	dom	Nad Drwęcą	84
133	Nowa Wieś	dom	Nad Drwęcą	109
134	Nowa Wieś	dom	Nad Drwęcą	116/118
135	Rogowo	plebania		1
136	Rogowo	kościół parafialny		1
137	Rogowo	cmentarz przykościelny		1
138	Rogowo	dzwonnica przy kościele		1
139	Rogowo	dom		9
140	Rogowo	dom		12

141	Rogowo	dom		25
142	Rogowo	brama wjazdowa		29
143	Rogowo	kapliczka Krzyża Św.		
144	Rogówko	dom		2
145	Rogówko	obora		2
146	Rogówko	dom		16
147	Rogówko	dom		24
148	Rogówko	budynek inwentarski		45
149	Rogówko	zajazd		58
150	Rogówko	budynek mieszkalny wielorodzinny		72
151	Rogówko	dom		75
152	Rogówko	obora i spichlerz		75
153	Rogówko	cmentarz ewangelicki		
154	Złotoria	dom	Ciechocińska	1
155	Złotoria	chałupa	Ciechocińska	6
156	Złotoria	budynek mieszkalny i gospodarczy	Ciechocińska	9
157	Złotoria	chałupa	Pomorska	1
158	Złotoria	chałupa	Pomorska	2
159	Złotoria	szkoła i budynek gospodarczy	Pomorska	11
160	Złotoria	budynek KDDW	Pomorska	11
161	Złotoria	budynek mieszkalny i gospodarczy	Pomorska	15
162	Złotoria	dom	Pomorska	17
163	Złotoria	dom	Pomorska	26
164	Złotoria	dom	Pomorska	43
165	Złotoria	budynek inwentarski	Pomorska	43
166	Złotoria	dom	Pomorska	77
167	Złotoria	chałupa	Pomorska	105
168	Złotoria	dom	Szkolna	33
169	Złotoria	cmentarz ewangelicki	Szkolna	
170	Złotoria	dom	Toruńska	6
171	Złotoria	kościół parafialny	Toruńska	7
172	Złotoria	kapliczka na cmentarzu	Toruńska	7
173	Złotoria	ogrodzenie cmentarza	Toruńska	7
174	Złotoria	cmentarz przykościelny	Toruńska	7
175	Złotoria	budynek mieszkalny i gospodarczy	Toruńska	11
176	Złotoria	chałupa	Toruńska	15
177	Złotoria	chałupa	Toruńska	25
178	Złotoria	chałupa	Toruńska	27
179	Złotoria	chałupa	Toruńska	33
180	Złotoria	chałupa	Toruńska	34
181	Złotoria	chałupa w zagrodzie	Toruńska	36
182	Złotoria	dom	Toruńska	38
183	Złotoria	dom	Toruńska	44
184	Złotoria	dom	Toruńska	46
185	Złotoria	dom	Toruńska	80
186	Złotoria	ruiny zamku królewskiego	Toruńska	
187	Złotoria	chałupa	Warszawska	5
188	Złotoria	most nad Drwęcą	Warszawska	
189	Złotoria	zajazd	Warszawska	

190	Złotoria	dom	Wiśniowa	16
191	Złotoria	kapliczka przydrożna	Wiśniowa	

ZESTAWIENIE STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW

Lp.	Arkusze AZP	Miejscowość	Nr w miejscowości	Nr na obszarze
1	38-44	Rogowo	25	200
2	38-44	Rogowo	26	201
3	38-44	Rogowo	27	202
4	38-44	Rogowo	28	203
5	38-44	Grębocin	45	204
6	38-44	Grębocin	46	205
7	38-44	Grębocin	47	206
8	38-44	Grębocin	48	207
9	38-45	Gronowo	23	2
10	38-45	Gronowo	22	3
11	38-45	Gronowo	27	4
12	38-45	Gronowo	6	5
13	38-45	Gronowo	7	6
14	38-45	Gronowo	8	7
15	38-45	Gronowo	9	8
16	38-45	Gronowo	10	9
17	38-45	Gronowo	11	10
18	38-45	Gronowo	12	11
19	38-45	Gronowo	13	12
20	38-45	Gronowo	14	13
21	38-45	Gronowo	15	14
22	38-45	Gronowo	16	15
23	38-45	Gronowo	17	16
24	38-45	Brzeźno	1	17
25	38-45	Brzeźno	2	18
26	38-45	Rogowo	11	19
27	38-45	Rogowo	12	20
28	38-45	Rogowo	13	21
29	38-45	Rogowo	14	22
30	38-45	Rogowo	15	23
31	38-45	Rogówko	17	24
32	38-45	Brzezinko	6	25
33	38-45	Brzezinko	7	26
34	38-45	Młyniec I	18	27
35	38-45	Młyniec I	19	28
36	38-45	Młyniec I	20	29
37	38-45	Gronowo	18	30
38	38-45	Gronowo	19	31
39	38-45	Gronowo	20	32
40	38-45	Gronowo	21	33

41	38-45	Brzezinko	4	34
42	38-45	Jedwabno	10	53
43	38-45	Jedwabno	11	56
44	38-45	Jedwabno	8	62
45	38-45	Gronowo	4	63
46	38-45	Gronowo	3	64
47	38-45	Gronowo	24	65
48	38-45	Gronowo	25	66
49	38-45	Gronowo	26	67
50	38-45	Brzezinko	5	68
51	38-45	Brzeźno	3	69
52	38-45	Brzeźno	4	70
53	38-45	Rogowo	16	71
54	38-45	Rogowo	17	72
55	38-45	Rogowo	18	73
56	38-45	Rogowo	19	74
57	38-45	Rogowo	20	75
58	38-45	Rogowo	21	76
59	38-45	Rogowo	22	77
60	38-45	Gronowo	1	86
61	38-45	Gronowo	5	90
62	38-45	Gronowo	28	91
63	38-45	Gronowo	29	92
64	38-45	Gronowo	30	93
65	38-45	Gronowo	31	94
66	38-45	Gronowo	32	95
67	38-45	Gronowo	33	96
68	38-45	Brzezinko	8	97
69	38-45	Brzezinko	9	98
70	38-45	Brzeźno	5	99
71	38-45	Brzezinko	10	100
72	38-45	Brzezinko	11	101
73	38-45	Brzezinko	12	102
74	38-45	Brzezinko	13	103
75	38-45	Brzezinko	14	104
76	38-45	Brzeźno	6	105
77	38-45	Brzeźno	7	106
78	38-45	Rogowo	23	107
79	38-45	Brzeźno	8	108
80	38-45	Gronowo	34	110
81	38-45	Gronowo	35	111
82	38-45	Gronowo	2	112
83	38-45	Gronowo	0	113
84	38-45	Brzezinko	0	114
85	38-45	Rogowo	0	117
86	38-45	Rogowo	0	118
87	38-45	Rogowo	0	119
88	38-45	Rogowo	0	120
89	38-45	Rogowo	0	121

90	38-45	Rogowo	0	122
91	38-45	Rogowo	0	123
92	39-44	Grębocin	10	1
93	39-44	Grębocin	11	2
94	39-44	Grębocin	12	3
95	39-44	Grębocin	13	4
96	39-44	Grębocin	14	5
97	39-44	Grębocin	15	6
98	39-44	Grębocin	16	7
99	39-44	Grębocin	17	8
100	39-44	Grębocin	18	11
101	39-44	Grębocin	19	15
102	39-44	Grębocin	20	16
103	39-44	Grębocin	22	20
104	39-44	Grębocin	23	21
105	39-44	Grębocin	24	22
106	39-44	Grębocin	25	24
107	39-44	Grębocin	26	25
108	39-44	Grębocin	27	26
109	39-44	Grębocin	28	37
110	39-44	Grębocin	29	38
111	39-44	Grębocin	30	39
112	39-44	Grębocin	31	40
113	39-44	Grębocin	32	41
114	39-44	Grębocin	33	42
115	39-44	Grębocin	34	43
116	39-44	Grębocin	35	44
117	39-44	Grębocin	36	45
118	39-44	Grębocin	37	46
119	39-44	Grębocin	38	47
120	39-44	Grębocin	39	48
121	39-44	Grębocin	40	53
122	39-44	Grębocin	41	54
123	39-44	Grębocin	0	64
124	39-44	Grębocin	0	65
125	39-44	Grębocin	0	66
126	39-44	Grębocin	0	67
127	39-44	Grębocin	0	68
128	39-44	Grębocin	0	69
129	39-44	Grębocin	0	70
130	39-44	Grębocin	0	71
131	39-44	Grębocin	0	72
132	39-44	Grębocin	0	73
133	39-44	Grębocin	0	74
134	39-44	Grębocin	0	75
135	39-44	Grębocin	0	76
136	39-44	Grębocin	0	77
137	39-44	Grębocin	0	78
138	39-44	Grębocin	0	79

139	39-44	Grębocin	0	80
140	39-44	Grębocin	0	81
141	39-44	Grębocin	0	82
142	39-44	Grębocin	0	83
143	39-44	Grębocin	0	84
144	39-44	Grębocin	0	85
145	39-44	Grębocin	0	86
146	39-44	Grębocin	0	87
147	39-44	Grębocin	0	88
148	39-44	Grębocin	0	89
149	39-44	Grębocin	0	90
150	39-44	Grębocin	0	91
151	39-44	Grębocin	0	92
152	39-44	Grębocin	0	93
153	39-44	Grębocin	0	94
154	39-44	Grębocin	0	95
155	39-44	Grębocin	0	96
156	39-44	Grębocin	0	97
157	39-44	Grębocin	0	98
158	39-44	Grębocin	0	99
159	39-44	Grębocin	0	100
160	39-44	Grębocin	0	101
161	39-44	Grębocin	0	102
162	39-44	Grębocin	0	103
163	39-44	Grębocin	0	104
164	39-44	Grębocin	0	105
165	39-44	Grębocin	0	106
166	39-44	Grębocin	0	109
167	39-45	Grębocin	1	1
168	39-45	Grębocin	2	2
169	39-45	Rogowo	1	3
170	39-45	Rogowo	2	4
171	39-45	Rogowo	3	5
172	39-45	Rogowo	4	6
173	39-45	Rogowo	5	7
174	39-45	Rogowo	6	8
175	39-45	Rogowo	7	9
176	39-45	Rogowo	8	10
177	39-45	Rogówko	1	11
178	39-45	Rogówko	2	12
179	39-45	Rogowo	9	13
180	39-45	Rogowo	10	14
181	39-45	Rogówko	3	15
182	39-45	Lubicz Dolny	1	16
183	39-45	Lubicz Dolny	2	17
184	39-45	Jedwabno	2	18
185	39-45	Jedwabno	1	19
186	39-45	Jedwabno	3	20
187	39-45	Jedwabno	4	21

188	39-45	Jedwabno	5	22
189	39-45	Młyniec I	1	23
190	39-45	Młyniec I	2	24
191	39-45	Młyniec I	3	25
192	39-45	Jedwabno	6	26
193	39-45	Jedwabno	7	27
194	39-45	Młyniec I	4	28
195	39-45	Młyniec I	5	29
196	39-45	Młyniec I	6	30
197	39-45	Młyniec I	7	31
198	39-45	Młyniec I	8	32
199	39-45	Grębocin	3	33
200	39-45	Grębocin	4	34
201	39-45	Grębocin	5	35
202	39-45	Grębocin	6	36
203	39-45	Rogówko	4	37
204	39-45	Rogówko	5	38
205	39-45	Rogówko	6	39
206	39-45	Rogówko	7	40
207	39-45	Rogówko	8	41
208	39-45	Rogówko	9	42
209	39-45	Rogówko	10	43
210	39-45	Brzezinko	1	44
211	39-45	Rogówko	11	45
212	39-45	Rogówko	12	46
213	39-45	Brzezinko	2	47
214	39-45	Młyniec I	9	48
215	39-45	Brzezinko	3	49
216	39-45	Grębocin	7	50
217	39-45	Grębocin	8	51
218	39-45	Rogówko	13	52
219	39-45	Jedwabno	10	53
220	39-45	Grębocin	9	54
221	39-45	Młyniec I	10	55
222	39-45	Jedwabno	11	56
223	39-45	Młyniec I	11	57
224	39-45	Młyniec I	12	58
225	39-45	Młyniec I	13	59
226	39-45	Młyniec I	14	60
227	39-45	Młyniec I	15	61
228	39-45	Jedwabno	8	62
229	39-45	Jedwabno	9	63
230	39-45	Młyniec I	16	64
231	39-45	Młyniec I	17	65
232	39-45	Lubicz Dolny	17	66
233	39-45	Krobia	10	67
234	39-45	Krobia	11	68
235	39-45	Krobia	12	69
236	39-45	Mierzynek	4	70

237	39-45	Krobia	13	71
238	39-45	Krobia	14	72
239	39-45	Krobia	15	73
240	39-45	Krobia	16	74
241	39-45	Krobia	17	75
242	39-45	Krobia	18	76
243	39-45	Krobia	19	77
244	39-45	Młyniec II	9	78
245	39-45	Młyniec II	1	79
246	39-45	Krobia	1	80
247	39-45	Krobia	2	81
248	39-45	Krobia	3	82
249	39-45	Krobia	4	83
250	39-45	Krobia	5	84
251	39-45	Krobia	6	85
252	39-45	Młyniec II	2	86
253	39-45	Mierzynek	1	88
254	39-45	Młyniec II	3	89
255	39-45	Młyniec II	4	90
256	39-45	Młyniec II	5	91
257	39-45	Mierzynek	2	92
258	39-45	Młyniec II	6	93
259	39-45	Młyniec II	7	94
260	39-45	Młyniec II	8	95
261	39-45	Mierzynek	3	96
262	39-45	Lubicz Dolny	3	97
263	39-45	Młyniec Górny	0	98
264	39-45	Mierzynek	0	99
265	39-45	Krobia	0	100
266	39-45	Młyniec	0	101
267	39-45	Krobia	0	102
268	39-45	Krobia	0	103
269	39-45	Młyniec	0	104
270	39-45	Młyniec	0	105
271	39-45	Młyniec Górny	0	106
272	39-45	Młyniec	0	107
273	39-45	Młyniec	0	108
274	39-45	Młyniec	0	109
275	39-45	Jedwabno	0	110
276	39-45	Jedwabno	0	111
277	39-45	Jedwabno	0	112
278	39-45	Młyniec	0	113
279	39-45	Jedwabno	0	114
280	39-45	Jedwabno	0	115
281	39-45	Jedwabno	0	116
282	39-45	Jedwabno	0	117
283	39-45	Jedwabno	0	118
284	39-45	Jedwabno	0	119
285	39-45	Jedwabno	0	120

286	39-45	Grębocin	42	121
287	39-45	Grębocin	43	122
288	39-45	Grębocin	44	123
289	39-45	Grębocin	45	124
290	39-45	Grębocin	46	125
291	39-45	Grębocin	47	126
292	39-45	Grębocin	48	127
293	39-45	Grębocin	49	128
294	39-45	Grębocin	50	129
295	39-45	Grębocin	51	130
296	39-46	Józefowo	1	7
297	39-46	Józefowo	2	8
298	39-46	Józefowo	3	9
299	39-46	Józefowo	4	10
300	39-46	Józefowo	5	11
301	39-46	Młyniec II	10	24
302	39-46	Józefowo	6	35
303	39-46	Młyniec II	11	59
304	40-44	Złotora	6	25
305	40-44	Złotora	7	26
306	40-44	Złotora	8	27
307	40-44	Złotora	9	28
308	40-44	Złotora	10	29
309	40-44	Złotora	11	30
310	40-44	Złotora	12	31
311	40-44	Złotora	13	32
312	40-44	Złotora	14	33
313	40-44	Złotora	15	34
314	40-44	Złotora	16	35
315	40-44	Złotora	17	36
316	40-44	Złotora	18	37
317	40-44	Złotora	19	38
318	40-44	Złotora	20	39
319	40-44	Złotora	21	40
320	40-44	Złotora	22	41
321	40-44	Złotora	23	42
322	40-44	Złotora	24	91
323	40-44	Złotora	25	92
324	40-44	Złotora	26	93
325	40-44	Złotora	27	94
326	40-44	Złotora	28	95
327	40-44	Złotora	29	96
328	40-44	Złotora	30	97
329	40-44	Złotora	31	98
330	40-44	Złotora	32	99
331	40-44	Złotora	33	100
332	40-44	Złotora	34	101
333	40-44	Złotora	2	102
334	40-44	Złotora	3	103

335	40-44	Złotoria	5	104
336	40-44	Złotoria	4	105
337	40-44	Złotoria	36	106
338	40-44	Złotoria	37	107
339	40-44	Złotoria	38	108
340	40-44	Złotoria	39	109
341	40-44	Złotoria	40	110
342	40-44	Złotoria	1	111
343	40-44	Złotoria	0	200
344	40-44	Złotoria	0	201
345	40-44	Złotoria	0	202
346	40-44	Złotoria	0	203
347	40-44	Złotoria	0	204
348	40-44	Złotoria	0	205
349	40-44	Złotoria	0	206
350	40-44	Złotoria	0	207
351	40-44	Złotoria	0	208
352	40-45	Krobia	7	1
353	40-45	Krobia	8	23
354	40-45	Krobia	9	24
355	40-45	Lubicz Górny	1	25
356	40-45	Lubicz Górny	2	26
357	40-45	Nowa Wieś	1	27
358	40-45	Nowa Wieś	2	28
359	40-45	Nowa Wieś	3	29
360	40-45	Nowa Wieś	4	30
361	40-45	Nowa Wieś	5	31
362	40-45	Nowa Wieś	6	32
363	40-45	Nowa Wieś	7	33
364	40-45	Nowa Wieś	8	34
365	40-45	Nowa Wieś	9	35
366	40-45	Nowa Wieś	10	36
367	40-45	Nowa Wieś	11	37
368	40-45	Nowa Wieś	12	38
369	40-45	Nowa Wieś	13	39
370	40-45	Lubicz Dolny	4	40
371	40-45	Lubicz Dolny	5	41
372	40-45	Lubicz Dolny	6	42
373	40-45	Lubicz Dolny	7	43
374	40-45	Lubicz Dolny	8	44
375	40-45	Lubicz Dolny	9	45
376	40-45	Lubicz Dolny	10	46
377	40-45	Lubicz Dolny	11	47
378	40-45	Lubicz Dolny	12	48
379	40-45	Lubicz Dolny	13	49
380	40-45	Lubicz Dolny	14	50
381	40-45	Lubicz Dolny	15	51
382	40-45	Lubicz Dolny	16	52
383	40-45	Lubicz	18	53

384	40-45	Lubicz	0	54
385	40-45	Małgorzatowo	0	55
386	40-45	Lubicz	0	56
387	40-45	Lubicz	0	57
388	40-45	Lubicz	0	58
389	40-45	Lubicz	0	59
390	40-45	Nowa Wieś	0	60
391	40-45	Brzozówka	0	61
392	40-45	Nowa Wieś	0	62
393	40-45	Lubicz Dolny	26	63
394	40-45	Lubicz Dolny	18	64
395	40-45	Lubicz Dolny	19	65
396	40-45	Lubicz Dolny	20	66
397	40-45	Lubicz Dolny	21	67
398	40-45	Lubicz Dolny	22	68
399	40-45	Lubicz Dolny	23	69
400	40-45	Lubicz Dolny	24	70
401	40-45	Lubicz Dolny	25	71
402	40-45	Nowa Wieś	14	72
403	40-45	Nowa Wieś	15	73
404	40-45	Nowa Wieś	16	74
405	40-45	Nowa Wieś	17	75
406	40-45	Kopanino	8	76
407	40-45	Kopanino	9	77
408	40-45	Złotoria	42	78
409	41-44	Złotoria	44	13
410	41-44	Grabowiec	19	14
411	41-44	Grabowiec	20	15
412	41-44	Złotoria	35	16
413	41-44	Grabowiec	21	17
414	41-44	Grabowiec	5	18
415	41-44	Grabowiec	14	19
416	41-44	Grabowiec	9	20
417	41-44	Grabowiec	16	21
418	41-44	Grabowiec	17	22
419	41-44	Grabowiec	18	23
420	41-44	Grabowiec	3	24
421	41-44	Grabowiec	2	25
422	41-44	Grabowiec	4	26
423	41-44	Grabowiec	1	27
424	41-44	Grabowiec	22	36
425	41-44	Złotoria	43	37
426	41-44	Grabowiec	23	38
427	41-44	Grabowiec	24	39
428	41-45	Kopanino	1	1
429	41-45	Kopanino	2	2
430	41-45	Kopanino	3	9
431	41-45	Kopanino	4	11
432	41-45	Kopanino	5	12

433	41-45	Kopanino	6	16
434	41-45	Złotoria	10	41
435	41-45	Kopanino	7	66

Uzasadnienie

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami zostały ustawowo włączone do katalogu zadań samorządów terytorialnych (art. 7 ust.1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym). W szczególności zadania własne gminy obejmują sprawy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Z art. 87 ust.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wynika obowiązek sporządzenia przez Wójta Gminy Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Program ten sporządza się na okres 4 lat. Celem programu jest rozpoznanie stanu zachowania dziedzictwa gminy, zahamowanie degradacji substancji zabytkowej i zachowanie wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz kształtowanie atrakcyjnego wizerunku gminy. Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2020-2024 Gmina Lubicz uzyskał wymaganą prawem pozytywną opinię Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Przewodniczący Rady Gminy

Zbigniew Barcikowski